

gaat dan om hetgeen vooralsnog centraal geregeld moet worden. Alleen voor de arbeidsduur geldt dat niet. Dit behoeft slechts geregeld te worden als de instellingen dat niet naar behoren binnen de bekostiging kunnen. Dat laatste is op dit moment echter geenszins het geval en behoeft dus niet geregeld te worden.

De heer Lansink heeft ook een vraag gesteld over artikel 112 van de Grondwet en de geschillenregeling. De partijen kunnen in ons rechtssysteem vooraf vrijwillig arbitrage overeenkomen en zijn dan als consequentie aan de uitkomsten daarvan gebonden.

De heer **Lansink** (CDA): De kan-bepaling kwam voor in de aanvankelijke tekst van het wetsvoorstel. Dat betekent dat bij het schrijven van het wetsvoorstel wel degelijk rekening gehouden is met ruimte voor een decentrale regeling, los van de vierde categorie uit het protocol. Er zitten ook salarispunten in, dat heeft de minister erkend. Na alle mooie woorden over geleidelijkheid en het nuttig en nodig zijn van decentralisatie, ligt het toch voor de hand om daarin in ieder geval eerst de ruimte te zoeken en te bekijken hoe het werkt, in plaats van weer een starheid in te bouwen door het weglaten van de kan-bepaling?

Minister **Ritzen**: Die argumentatie spreekt mij zeker aan. Ik zet daar echter een andere argumentatie tegenover, namelijk de onzekerheid die daardoor zal ontstaan. Dat leidt mij ertoe vast te houden aan mijn eerder ingenomen standpunt.

Mevrouw Jorritsma merkte op dat er bij decentralisatie niet per se sprake hoeft te zijn van een verdere efficiencykorting. Ik heb dat niet geïnterpreteerd naar het hele kabinet. Ik heb het wel op dit punt toegespitst. Het zou mij een lief ding waard zijn als het kabinet dat breed doet. Nogmaals, wanneer wij kijken naar de decentralisatie-impuls van 1991, waren er relatief weinig mogelijkheden om daaraan te ontkomen. Om dat echter te gaan verheffen tot een algemene lijn, ook in de wat gunstiger situatie met betrekking tot de ontwikkeling van de collectieve uitgaven, lijkt mij niet voor de hand liggend.

De opmerking van mevrouw Jorritsma over de rol van het parlement was volstrekt juist. Ook wanneer het kabinet en de bonden

het met elkaar eens worden, blijft het parlement in de positie, zijn eigen opvattingen ter zake te formuleren. In een uiterste situatie kan het kabinet daaraan zeer zware politieke consequenties verbinden. Daarover moeten dan eerst gedachten worden gevormd.

Met betrekking tot het amendement-Nuis wil ik niet zeggen, dat die consequenties daaraan worden verbonden. Ik gaf immers reeds aan, het oordeel daarover graag aan de Kamer over te laten. De gedachtengang met betrekking tot een decentrale regeling is pas later ontstaan. Daarom kon een en ander niet verwerkt worden in de eerdere gesprekken die geleid hebben tot het wetsvoorstel zoals dat hier nu ligt.

Ik wil mevrouw De Vries nog danken voor hetgeen zij naar voren heeft gebracht. Wat mij betreft ligt het stappenplan voor verdere decentralisatie er voor het einde van dit jaar.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik stel voor, volgende week over dit wetsvoorstel te stemmen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Regels ter bevordering van de medezeggenschap van de cliënten van uit collectieve middelen gefinancierde zorgaanbieders op het terrein van de maatschappelijke zorg en gezondheidszorg (Wet medezeggenschap cliënten zorginstellingen) (23041).**

De algemene beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Van der Vlies** (SGP): Mijnheer de voorzitter! Voor zover ik weet, is dit de eerste keer dat deze minister in de Kamer optreedt. Ik heb er behoefte aan, haar vanaf deze plaats daarbij de nodige kracht en wijsheid toe te wensen.

De juridische vormgeving van de medezeggenschap van patiënten en cliënten van zorginstellingen is een onderwerp dat de politiek en het desbetreffende veld al vele jaren bezighoudt. Zowel in de memorie

van toelichting op het wetsvoorstel inzake medezeggenschap als in de toelichting op het ingetrokken wetsvoorstel democratisch functioneren zorginstellingen wordt uitvoerig ingegaan op de ontwikkelingen en de achtergronden die het thema medezeggenschap betreffen. Naar de mening van de SGP-fractie is het vorige kabinet terecht tot de conclusie gekomen dat het wetsvoorstel democratisch functioneren opnieuw moest worden overwogen, aangezien er principiële en juridische bezwaren waren tegen de destijds voorgestelde opzet.

Daarom heeft mijn fractie in het mondeling overleg van juni 1991 aangegeven dat zij evenals de regering van mening is dat de wetgever ten aanzien van de medezeggenschap in zorginstellingen een zekere terughoudendheid in acht dient te nemen. Immers, in de achter ons liggende jaren hebben de meeste zorginstellingen, waarvan overigens het merendeel voortkomt uit een particulier initiatief, binnen het verband van hun sector een bepaalde invulling gegeven aan medezeggenschap van hun patiënten, cliënten, consumenten. Ik denk dan met name aan de sectoren van de verpleeghuizen en de gehandicaptenzorg. Eveneens vonden wij het terecht dat een scheiding werd aangebracht tussen regels aangaande medezeggenschap en regels met betrekking tot het klachtrecht. Terzijde zij nog opgemerkt dat het intussen ingetrokken wetsvoorstel democratisch functioneren op zichzelf ook al een tweede versie was van eerdere voornemens die nog veel verder gingen aan het einde van de jaren zeventig en het begin van de jaren tachtig.

Voorzitter! Is wetgeving eigenlijk noodzakelijk? In het kader van wetgeving die mede beoogt de positie van de patiënt of cliënt te versterken, is het op zichzelf begrijpelijk dat er regels worden voorgeschreven aangaande medezeggenschap in zorginstellingen. Binnen een hulpverleningsrelatie moet er, naast de professionele inbreng van de zorgaanbieder, ruimte zijn voor de inbreng van de patiënt of de cliënt. Deze inbreng is te meer noodzakelijk wanneer de zorgverlening het karakter krijgt van het vervangen van een thuis- of gezinssituatie en dus het min of meer uit handen geven, met name in het laatste geval, van

opvoedingsaspecten. Onderling vertrouwen is hierbij dan van fundamenteel belang. Ouders moeten erop kunnen vertrouwen dat hun kind met een handicap of langdurige ziekte wordt opgevangen als ware het thuis. Familieleden moeten erop kunnen vertrouwen dat hun verwante in een verpleeghuis de hulp krijgt die past bij zijn of haar overtuiging.

Hoewel er voor de zorgaanbieder in de eerste plaats sprake is van een professionele verantwoordelijkheid is er daarnaast een verantwoordelijkheid voor andere aspecten van kwalitatief verantwoorde zorgverlening, uiteraard ingebed in het geheel van de eigen identiteit. Het grondrecht van vrijheid van vereniging is hier toch in beeld. Dat grondrecht garandeert dat, verondersteld dat overigens wordt voldaan aan normen van schaal en kwaliteit, initiatiefnemers een eigen identiteit ten grondslag kunnen en mogen leggen aan hun meer praktische doelstellingen. De overheid dient dat voluit te respecteren, uiteraard onder de voorwaarde dat kwaliteit geleverd wordt. Immers, er zijn met deze zaak collectieve middelen gemoeid. Het is ook een kerntaak van de overheid ervoor te zorgen, dat we een betrouwbare zorgverlening hebben.

Bij het vormgeven van en het inhoud geven aan die kwaliteit is de inbreng van de zorgvrager of diens vertegenwoordiger van groot belang. Met name bij zorginstellingen waar de relatie met de zorgvrager van lange duur is, is dit belang in de achter ons liggende jaren onderkend en zij hebben zelf regelingen voor medezeggenschap vastgesteld. In het licht van het voorgaande, zou ik graag van deze, juist aangetreden minister nog eens een fundamentele beschouwing horen over de noodzakelijkheid van dit wetsvoorstel, uiteraard tegen de achtergrond van de ontwikkelingen in dezen in de achter ons liggende vijftien jaar.

Erkend moet worden dat met dit wetsvoorstel duidelijkheid ontstaat omtrent medezeggenschap in zorginstellingen. Dit terrein is nu voor een deel belegd met provinciale of gemeentelijke verordeningen die geen eenduidige reikwijdte hebben. Ik denk aan inhoudelijk nogal uiteenlopende provinciale verordeningen in het kader van artikel 7 van de Wet op de bejaardenoorden, een artikel dat staatssecretaris Terpstra zich heel uitdrukkelijk zou kunnen

herinneren. Zij was het die in het begin van de jaren tachtig strijd voerde om in het artikel 7 ook een democratiseringsbepaling opgenomen te krijgen. Haar amendement op dit punt haalde toen de eindstreep. Ik herinner mij de zeer indringende en principiële discussie met haar daarover. Toen had zij een andere verantwoordelijkheid. Ik zag dat zij de laatste binnengekomen nota van wijziging mede heeft ondertekend. Daarom zou ik mij hebben verheugd in haar aanwezigheid hier teneinde haar nog eens in de ogen te kunnen kijken en haar deze zaak onder de aandacht te kunnen brengen.

De heer **Middel** (PvdA): Voorzitter! De heer Van der Vlies was bij het debat waarop hij doelt aanwezig, maar ik niet. Toch ben ik zo eigenwijs om hier op te merken, dat ik altijd heb begrepen dat bij de behandeling van de Wet op de bejaardenoorden de leden Meijer en Langedijk van de fractie van de Partij van de Arbeid een amendement hebben ingediend waarmee dit punt werd geregeld.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter! Ik neem de vrijheid om op te merken dat er grond is om tegen te spreken wat mijn zeer gewaardeerde collega Middel nu naar voren brengt. Ik heb de stukken echter niet bij me. Het overtuigende bewijs kan ik dus niet leveren. Het bewuste amendement was echter een amendement van mevrouw Terpstra. Dat amendement had betrekking op artikel 7 in de Wet op de bejaardenoorden. De behandeling van die wet kwam in, naar ik meen, 1982 aan de orde en aan het debat daarover mocht ik deelnemen. Met het bewuste amendement werd een lid aan dat artikel toegevoegd. Op grond van dat lid kregen provincies de bevoegdheid om provinciale verordeningen op te stellen op het punt van de democratisering van de bejaardenoorden. Daarover ging het toen. Toen is er een nogal fundamentele discussie gevoerd over de vraag welke kant men in dezen op zou moeten gaan en bij wie de bevoegdheid zou moeten liggen. Bij die discussie werd de vrees geuit dat er divergentie zou ontstaan en dat elke provincie een eigen lijn zou trekken. Inmiddels is gebleken dat die vrees terecht was. Zie de onderscheiden provinciale verordeningen van dit moment. Daarover heb ik nog een

vraag aan deze minister. Stel dat het wetsvoorstel dat zij hier verdedigt het Staatsblad haalt, dan mogen we er toch wel van uitgaan, dat er dan geen ruimte meer is voor regeling bij provinciale of gemeentelijke verordening. Bij de gemeentelijke verordeningen denk ik dan aan de vier grote steden. Volgens de Wet op de bejaardenoorden hadden deze lagere overheden weliswaar de bevoegdheid tot het opstellen van verordeningen, maar met dit wetsvoorstel zou daar een einde aan komen. Kortom, ik krijg graag de concrete bevestiging van mijn stelling, dat er na de inwerkingtreding van dit wetsvoorstel geen ruimte meer is voor regeling bij provinciale of gemeentelijke verordening als het om het onderhavige thema gaat.

Voorzitter! Dan kom ik te spreken over de reikwijdte. Het wetsvoorstel kent het instellen van een cliëntenraad als belangrijkste verplichting voor iedere uit collectieve middelen gefinancierde zorgaanbieder. Het ingetrokken wetsvoorstel democratisch functioneren zorginstellingen beperkte zich tot intramurale voorzieningen, zoals verpleeghuizen, bejaardenoorden en instellingen voor gehandicaptenzorg. In de schriftelijke voorbereiding is aandacht besteed aan de vergroting van de reikwijdte van het wetsvoorstel dat nu voor ons ligt. De SGP-fractie is er nog niet van overtuigd dat het wetsvoorstel toepasbaar is op alle zorgaanbieders. Ik noem in het kort enkele bezwaren.

Ik vraag mij af op welke manier in laagdrempelige voorzieningen zoals de RIAGG's of in algemene, academische en categoriale ziekenhuizen een representatieve cliëntenraad kan worden ingesteld. Er is immers in deze instellingen veelal sprake van een grote doorstroming van patiënten en derhalve een kortdurend contact tussen zorgaanbieder en zorgvrager. In de praktijk is er volgens mij ook niet zo'n grote behoefte aan een cliëntenraad in genoemde instellingen, omdat deze instellingen periodiek contact of overleg hebben met een regionaal patiënten-clëntenplatform. Naar het ons voorkomt, is op een dergelijke wijze de inbreng van de zorgvragers gewaarborgd. Al met al is er volgens de SGP-fractie voldoende reden om de reikwijdte van het wetsvoorstel te beperken tot intramurale zorgverlening. Ik heb dan ook een

daartoe strekkend amendement ingediend.

Een ander punt is dat in het wetsvoorstel de instelling van een cliëntenraad voor iedere zorg-aanbieder wordt voorgeschreven. Dat betekent dat een rechtspersoon die meerdere voorzieningen exploiteert voor elke voorziening een cliëntenraad moet hebben. Het zou onzes inziens meer voor de hand liggen dat er bij deze rechtspersoon een centrale cliëntenraad wordt ingesteld, eventueel samengesteld naar evenredigheid van het aantal voorzieningen. Hoewel het wetsvoorstel hiertoe de ruimte biedt, wordt er door de regering van uitgegaan dat een centrale raad pas kan functioneren nadat de afzonderlijke raden bevoegdheden hebben overgedragen. Mij lijkt nu juist het omgekeerde meer werkbaar, te weten dat een centrale cliëntenraad voor de afzonderlijke voorzieningen bepaalde bevoegdheden delegeert aan een daartoe ingestelde cliënten- of bewonerscommissie. Mijn fractie vreest dat met de verplichting voor iedere instelling om een cliëntenraad te hebben een ongekende bureaucratie haar intrede zou kunnen doen die de zorg niet ten goede komt. De cliëntenraad mag nooit een doel op zichzelf worden, maar moet gezien worden als een hulpmiddel voor geregeld overleg tussen zorg-aanbieder en zorgvrager. Het lijkt mij dan ook wenselijk dat bij nota van wijziging het wetsvoorstel in de door mij voorgestelde richting wordt bijgesteld. Ik vraag de minister of wij een dergelijke nota van wijziging tegemoet kunnen zien.

Ik kom toe aan de bevoegdheden van de cliëntenraad. In het wetsvoorstel wordt aan de cliëntenraad voor een aantal onderwerpen een instemmingsrecht toegekend. Dit instemmingsrecht betreft een aantal aspecten van het verblijf van cliënten in een instelling: de kwaliteit van de te verlenen zorg, een klachten-regeling en een regeling betreffende de cliëntenraad zelf. Over elk ervan maak ik een paar opmerkingen.

Het gaat mij te ver dat voor een aantal specifiek omschreven aspecten het instemmingsrecht wordt toegekend. In plaats daarvan lijkt mij een adviesrecht over het verblijf meer aangewezen. Voorts zie ik niet goed in waarom een instemmingsrecht van de cliëntenraad zou moeten gelden voor de systematische bewaking, beheersing

of verbetering van de kwaliteit van zorgverlening. Dat lijkt mij namelijk een primaire verantwoordelijkheid van de zorgaanbieder. Daarmee wordt overigens niet uitgesloten dat de cliënten worden betrokken bij het stellen van kwaliteitsnormen. Dat zou uitdrukkelijk wijsheid kunnen zijn. Bovendien lijkt het mij dat de toekomstige kwaliteitswet voldoende instrumenten zal bevatten om een verantwoorde kwaliteit van zorg te waarborgen. Het enige waarbij naar onze wijze van zien een instemmingsrecht van wezenlijke betekenis is en eigenlijk ook voor de hand ligt, is de klachtenregeling en een wijziging van de regeling van de cliëntenraad zelf. Daarom heb ik gemeend ten aanzien van de bevoegdheden van de cliëntenraad enkele amendementen aan u te moeten voorleggen.

Op de valreep bereikte ons een nota van wijziging waarin wordt voorgesteld de cliëntenraad een instemmingsrecht te geven bij het benoemen van afdelingshoofden. In het licht van wat ik zojuist zei, zal het u niet verbazen dat dit ons te ver gaat. Het bevoegd gezag is de eerstverantwoordelijke voor het personeelsbeleid. Een instemmingsrecht betekent naar ons oordeel een te grote inbreuk daarop.

Met betrekking tot de bestuurs-samenstelling verschilt het wetsvoorstel essentieel van zijn voorganger. Immers, in dat voorstel was de bepaling dat een derde van het aantal bestuursleden door de cliëntenraad moest worden voorgedragen welhaast het meest omstreden, te meer daar werd voorgesteld dat deze leden slechts de grondslag van de instelling behoeften te respecteren. Niettemin is het bindend voordrachtsrecht voor de cliëntenraad blijven bestaan en wel voor ten minste een zetel. De SGP-fractie is van mening dat een bestuur van een zorginstelling, het bevoegd gezag van die instelling dus, is gehouden het belang van de instelling te dienen en daarbij op evenwichtige wijze tevens de belangen van de cliënten in aanmerking te nemen. Een bestuur van een instelling moet grosso modo het vertrouwen hebben van de cliënten. Het spreekt voor zichzelf dat bestuursleden achter de grondslag en doelstelling van de zorgaanbieders staan, zoals deze zijn neergelegd in statuten en reglementen. Wij hebben het wetsvoorstel op

dit onderdeel nog eens overwogen en zijn tot de conclusie gekomen dat een bindend voordrachtsrecht eigenlijk een te grote inbreuk betekent op de bestuurlijke autonomie van het bevoegd gezag van een private rechtspersoon. Daarom heb ik een amendement ingediend dat dit bindende karakter wegneemt. Allereerst zijn wij bezig. En, zo hebben wij vorige week uitdrukkelijk mogen vernemen, het is ook een leidende gedachte van dit kabinet om meer autonome bevoegdheden en dus eigen beleidsruimte te geven aan besturen van instellingen. De kwaliteitstoets kan, wat ons betreft, worden aangelegd. Het gaat immers om aanwending van collectieve middelen. Inrichtingsvoorschriften moeten evenwel met grote terughoudendheid worden gegeven. Ten diepste gaat het de SGP-fractie hierbij om een fundamentele visie op gezag en gezagsverhoudingen, die wij ontleen aan de Heilige Schrift. Daarbij denken wij bijvoorbeeld aan het vijfde gebod van de Wet des Heeren en de klassiek-reformatorische reikwijdte die aan dit gebod is gegeven. Overigens denken wij niet in de laatste plaats ook aan het grondrecht van vrijheid van vereniging.

Ik kom te spreken over het aspect van de openbaarheid. Ik wil er geen misverstand over laten bestaan dat een zorginstelling openheid tegenover de cliënten moet betrachten over het beleid in de volle breedte. Echter, een verplichting tot openbaarheid van notulen van bestuursvergaderingen gaat de SGP-fractie te ver. Het gaat hier namelijk om interne verslagen van private rechtspersonen. Ook wanneer algemene beleidszaken aan de orde zijn, kan niet worden verwacht dat deze verslagen worden geanonimiseerd in verband met openbaarmaking. Naar mijn mening is het voldoende wanneer de besluitenlijsten van bestuursvergaderingen openbaar worden gemaakt. Daarom hebben wij op dit punt een amendement ingediend.

Ik heb ook een amendement ingediend dat beoogt de verplichte verslaglegging over toepassing van de onderhavige wet te schrappen. Het is zo vanzelfsprekend dat instellingen in hun jaarverslagen aandacht besteden aan alle mogelijke aspecten van het instellingsbeleid, dat het niet nodig is om voor de medezeggenschap een

extra verplichting tot verslaglegging in het leven te roepen. Uit een oogpunt van deregulering kan artikel 8 gemakkelijk worden gemist.

De schriftelijke gedachtenwisseling over de samenloop van de bevoegdheden van de cliëntenraad en de ondernemingsraad heeft veel onduidelijkheden opgehelderd. In het wetsvoorstel wordt bij het ontbreken van instemming van de cliëntenraad een taak toegekend aan een commissie van vertrouwenslieden ex artikel 10. Deze commissie kan worden gevraagd te bemiddelen dan wel een bindende uitspraak te doen. Het is denkbaar dat een dergelijke commissie niet op instellingsniveau functioneert, maar op sectorniveau. Vanuit de ouderenzorg is een suggestie in die richting gedaan. Wat is hierop de visie van de regering? Wellicht wil de minister daar concreet op ingaan.

Aangaande de kosten van implementatie van het wetsvoorstel in de zorgsector blijft er een verschil van mening bestaan met de regering. Zeker wanneer wordt vastgehouden aan de eis dat iedere instelling een cliëntenraad moet hebben, is het een illusie te denken dat hier slechts geringe financiële lasten voor de instellingen uit voortvloeien. De regering zal het toch met ons eens zijn dat de huidige budgetten geen ruimte bieden om een verantwoorde en serieuze uitvoering van de medezeggenschapsregelingen alsnog mogelijk te maken? Die budgetten worden nu al als uitermate krap, zeg maar gerust te krap, ervaren; dat is de minister toch bekend. Daar moet dan nog weer meer uit gebeuren, om het maar praktisch te zeggen. Daarom zie ik graag een onderbouwing van de door de regering verdedigde stelling, dat toepassing van het wetsvoorstel weinig behoeft te kosten. Blijkt dat niet mogelijk, dan dient de regering aan te geven op welke wijze de instellingen aan een en ander op hun rekening tegemoet kunnen komen.

In de recente nota van wijziging wordt op voorhand al een rekening gelegd op het bord van de zorg-aanbieder. Hoewel wij begrijpen dat de cliëntenraad een zekere bewegingsvrijheid moet hebben, hebben wij sterke twijfel over dit aspect van het voorstel. Het gaat immers functioneren als er een conflict is waarbij derden te hulp worden geroepen. De sfeer zou dan

bedorven kunnen zijn. Heel snel worden dan de vragen gesteld naar de grenzen van wat mogelijk en billijk is. Ik krijg daarom van de regering graag een nadere onderbouwing op dit punt.

Voorzitter! Ik rond af. Volgens ons is er aan dit wetsvoorstel eigenlijk geen behoefte meer door deregulering, autonomievergroting, spontane ontwikkelingen in de praktijk – die gelukkig niet hebben stilgestaan – en de komende kwaliteitswet. Op de achtergrond speelt het voor ons bovendien een rol dat het ten principale gaat om gezag en gezagsverhoudingen in het geheel waarvan inspraak en overleg echt iets anders zijn dan medezeggenschap. Een goed overleg en onderling vertrouwen zijn voor ons de hoekstenen. Daarom zei ik "geen behoefte". Aangezien het tegendeel veld lijkt te winnen, hebben wij een poging gedaan om aan te geven op welke wijze aan medezeggenschap in zorginstellingen op een verantwoorde manier vorm kan worden gegeven. Het zal van de beantwoording en van het commentaar op onze voorstellen afhangen of het wetsvoorstel uiteindelijk onze instemming zal krijgen. Erg enthousiast zijn wij op dit moment niet.

De heer **Middel** (PvdA): Voorzitter! Ik probeer de redenering van de heer Van der Vlies te volgen. Hoewel ik het in tal van opzichten niet met hem eens ben, zoals te verwachten viel, kan ik zijn redenering in het algemeen wel volgen, behalve op een punt. De heer Van der Vlies zegt dat het wetsvoorstel voor hem eigenlijk niet hoeft. Dat kan ik begrijpen. Maar als het er toch moet komen, zegt hij, dan alleen voor de intramurale zorg en niet voor de extramurale. Dan nog wil hij vanuit zijn overtuiging aanpassingen aangebracht zien. Dat kan ik ook begrijpen. In het wetsvoorstel, in de memorie van toelichting en tijdens de hele schriftelijke voorbereiding is nadrukkelijk naar voren gekomen dat zowel een meerderheid van de Kamer als het kabinet een flexibele invulling van de wet voorstaat. Voor de extramurale zorg betekent dat een andere invulling dan voor de intramurale. Waarom neemt de heer Van der Vlies dat niet mee in zijn overwegingen? Die afwijzing past niet bij de rest van zijn betoog en bij de nuances die hij naar voren brengt.

Waarom gaat hij niet in op de flexibele invulling vooral ten behoeve van de extramurale zorg?

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter! De heer Middel heeft gelijk: de grondhouding van de SGP-fractie over dit wetsvoorstel oogt niet al te opgewekt. Wij vragen ons af of het wetsvoorstel nodig of zelfs principieel gewenst is. Dat heeft hij terecht onderkend. Tegelijk hechten wij eraan zo constructief mogelijk mee te denken, want het is ons niet ontgaan dat het wetsvoorstel de eindstreep zou kunnen halen. In dat geheel heb ik in mijn betoog herinnerd aan het "heen en weer" over de reikwijdte van het wetsvoorstel. Op dit ogenblik wordt verdedigd, ook de extramurale sectoren, zij het op flexibele wijze, daarbij te betrekken. Dan vraag je je af hoe dit dan in de praktijk moet gebeuren. Onafhankelijke contacten, wisselende samenstellingen van patiënten- en cliëntenbestanden en veel minder behoefte aan het inspreken op de situatie, verondersteld dat die voldoende kwaliteit biedt: dat zijn in feite mijn argumenten.

De heer **Middel** (PvdA): De heer Van der Vlies benadrukt, sprekend vanuit zijn eigen principes, dat het veld waarover wij spreken grotendeels is voortgekomen uit particulier initiatief. Dat sprak mij erg aan. Bijvoorbeeld patiëntenverenigingen en cliëntenorganisaties zijn een ander deel van dit particulier initiatief. In onze kring noemen wij dat ook wel maatschappelijk initiatief. Dat zijn toch bij uitstek groeperingen die, als zij dat zelf willen – en dat schijnt zo te zijn – inzake de medezeggenschap bij de extramurale zorg een heel belangrijke rol kunnen spelen?

De heer **Van der Vlies** (SGP): Maar de koepel van diezelfde organisaties heeft althans mijn fractie nog voorzien van een fax. Ik veronderstel dat de andere fracties deze ook hebben ontvangen. Daarin wordt juist op dit punt ingegaan. Zij willen dat zich een en ander niet instellingsgewijs of instellingsgebonden voltrekt en vragen ons, ons voor de extramurale sector, voor de laagdrempelige voorzieningen te verstaan met het landelijke platform of met een regionale organisatie. Aan zulk een overleg – let wel: ik spreek over "overleg", want dan zijn

de verantwoordelijkheidsverhoudingen nogal anders – kan ook in mijn visie ruimte geboden worden.

De heer **Middel** (PvdA): Ik ben heel blij met die opmerking. U gaat nu verder dan zojuist. Toen sloot u de zaak dicht tussen intramuraal en extramuraal. Nu zegt u bereid te zijn ten aanzien van de extramurale zorg verder te kijken naar welke mogelijkheden er zijn.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Dat kunt u niet anders beluisterd hebben. Iets anders is of de instellingen waar wij het nu over hebben ook een verplichting door de wetgever opgelegd krijgen om dat in hun instelling met hun cliëntenbestand – dat zo wisselend van samenstelling is – te regelen.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Fermina, die zijn maidenspeech zal houden.

□

De heer **Fermina** (D66): Mijnheer de voorzitter! Het doet mij genoegen tijdens het eerste debat van de minister met de Tweede Kamer het woord te mogen voeren over een onderwerp dat bij mijn fractie altijd al als belangrijk en relevant is aangemerkt: het democratisch functioneren van instellingen. Minister, ook u bent vandaag voor het eerst aan het woord. Ik wens u veel succes en wijsheid toe!

De discussie over democratisering en vrijheid in bejaardenzorg en andere zorginstellingen is al vele jaren gaande. Het gaat daarbij om inspraak en medezeggenschap, alsmede de geestelijke en persoonlijke vrijheid van bewoners en cliënten beter te waarborgen. Het slepende karakter van de discussie is niet in het belang van de bewoners van verzorgingstehuizen en andere instellingen. Mijn fractie is daarom verheugd dat nu, na een lange periode van voorbereiding en discussie, dit wetsvoorstel zijn finale bespreking krijgt in deze Kamer. Daarbij wil ik opmerken dat de aanpassingen van het wetsvoorstel die ons gisteren bereikten, over het instemmingsrecht van de cliëntenraad bij het benoemen van de afdelingshoofden en het door de zorgaanbieder dragen van de kosten van een procedure in verband met het niet naleven van de wet door

dezelfde zorgaanbieder, door mijn fractie zeer positief worden beoordeeld.

Er is op het vlak van de democratisering natuurlijk al wel het een en ander gebeurd. Sommige provincies zijn overgegaan tot het zelf ontwikkelen van een democratiseringsverordening. Wij zijn er dankbaar voor dat mensen vooruitliepen, passend binnen het huidige wettelijke kader en eventueel anticiperend op de komende wet, terwijl ook zorginstellingen zelf vaak al inspraak- of medezeggenschapsreglementen hebben ingevoerd. Het nu voorliggende wetsvoorstel zal, eenmaal ingevoerd, dwingend zijn voor de provinciale verordening en de reeds bestaande reglementen. In een aantal gevallen zal deze wet dan ook aanleiding en reden vormen om tot aanpassing over te gaan van de bestaande regelingen. Ik realiseer mij overigens dat het gegeven van de uitgewerkte formele voorschriften ten aanzien van democratisering, zoals vastgelegd in dit wetsvoorstel, nog niet de democratisering zelf is. Waar het in wezen om gaat en naar onze mening om behoort te gaan, is het in hoge mate serieus nemen van ouderen of cliënten die in een verzorgingstehuis of instelling wonen of daar tijdelijk zitten en die voor zijn of haar welbevinden afhankelijk zijn van de zorgverlening.

Van het grootste belang voor de mate van invloed die men heeft op de eigen leefsituatie is de wijze waarop de zorg gegeven wordt. Om daarvan een voorbeeld te geven: een vast schema van zorgverlening waarbij op vaste tijdstippen vaste handelingen worden verricht, laat te weinig ruimte voor de bewoners om zelf aan te geven waaraan zij op een bepaald moment echt behoefte hebben. Hoe verantwoord de zorg ook vanuit de optiek van deskundige hulpverlening kan zijn, er wordt geenszins door gegarandeerd dat ook gebeurt wat de bewoners zelf wensen. De formele democratisering krijgt pas werkelijk betekenis voor de bewoners als deze berust op feitelijke invloed van de bewoners op de directe vormgeving van de vaak nogal begrensde leefsituatie, dat wil zeggen op de wijze van hulpverlening en op de bejegening daarin door het personeel en de omgeving. Dat vereist een organisatievorm die de individuele bewoner centraal stelt, die stimuleert dat personeel zich luisterend opstelt en flexibel

reageert. De fractie van D66 heeft veel vertrouwen in de inzet en de redelijkheid van bewoners en personeel om de uitgangspunten van deze wet in de praktijk te brengen.

Mijnheer de voorzitter! Na deze meer algemene uitgangspunten kom ik te spreken over een aantal specifieke bepalingen van dit wetsvoorstel, waar de fractie op z'n minst vraagtekens bij zet. De fractie van D66 vraagt zich af of de overlegpositie van de cliëntenraad voldoende is gewaarborgd. Het is duidelijk dat de zorgaanbieder en de cliëntenraad geen gelijke posities innemen. Daarom lijkt het gewenst de overlegpositie van de cliëntenraad te versterken door de regelingen met betrekking tot de werkwijze onder het instemmingsrecht van de cliëntenraad te brengen. Voorts veronderstel ik, dat een bepaling die de wederzijdse verplichting regelt om overleg te voeren wanneer een van de partijen (instelling dan wel cliëntenraad) dit wenst in de praktijk zeer nuttig zou kunnen zijn. Welke opvattingen heeft de regering daarover?

Mijn fractie heeft in haar inbrengen behoefte van het eindverslag gesteld, dat een cliëntenraad een democratische verworvenheid is en van belang is voor het functioneren van de instellingen en voor het welbevinden van de cliënten. De kwaliteit van de instelling wordt erdoor bevorderd. Ik ga er dan ook van uit, dat kosten die redelijkerwijs moeten worden gemaakt om de cliëntenraad naar behoren te laten functioneren, zullen drukken op het materiële budget van de instelling. Daarbij valt te denken aan facilitaire kosten zoals het beschikbaar stellen van vergaderruimte, briefpapier, postzegels, het gebruik van kopieerapparatuur, enz., maar ook aan kosten van abonnementen, scholing, lidmaatschappen en van het raadplegen van deskundigen. Is de regering het hiermee eens?

Mijnheer de voorzitter! De regering heeft mijn fractie niet kunnen overtuigen met de redenering in de nota naar aanleiding van het eindverslag. Op de bladzijden 9 en 10 stelt de regering, dat een tripartiet samengesteld bestuur van personeel, cliënten en instellingsbestuurders ertoe zal leiden, dat de zorgverlening zou komen te berusten bij een soort van overheidsorgaan. Mijn fractie is het hiermee niet eens. Zij is een andere mening toegedaan.

Zij pleit ervoor dat de cliëntenraad, evenals de ondernemingsraad minimaal twee bestuursleden voordraagt. Wij denken, dat daardoor de stem, ideeën en gedachten van de cliënten beter tot hun recht komen. Wij zullen op dit punt een amendement indienen.

De fractie van D66 is ook van mening, dat het nodig is wettelijk vast te leggen dat ingeval een poging van een zorgaanbieder om een cliëntenraad op te zetten mislukt, daarmee de kous nog niet af is. Wij vinden, dat vastgelegd moet worden dat de zorgaanbieder in zo'n geval periodiek – wij denken daarbij aan een periode van twee jaar – een nieuwe poging moet wagen. Kan het kabinet hierover zijn mening geven? De fractie overweegt hierover een amendement in te dienen.

Mijn fractie is van mening, dat de cliëntenraad over ruime mogelijkheden en bevoegdheden moet beschikken om zijn rol goed te kunnen vervullen. Voorkomen moet worden, dat de cliëntenraad bijvoorbeeld door te weinig faciliteiten en door gebrekkige en te beperkte informatie aan de zijlijn wordt gehouden.

Ten slotte wil ik enigszins buiten de orde aandacht vragen voor de positie van een specifieke doelgroep van cliënten die, als ik de publikatie in de Gay Krant van 11 juni jl. goed heb begrepen, te maken heeft met onwetendheid en vooroordelen. Ik doel op de positie van homoseksuele ouderen. Onwetendheid en vooroordelen bestaan niet alleen bij ouderen, maar ook bij de directies en verplegend personeel van verzorgingstehuizen. Ik hoop, dat de besturen van de instellingen hiermee rekening houden. Hoe ziet de minister deze problematiek?

Mijnheer de voorzitter! Ik heb duidelijk willen maken, dat voor D66 het democratiseringsproces een belangrijk onderdeel is. Mijn fractie staat erachter, dat het vernieuwend is. Wij zijn blij met de aangedragen mogelijkheden, in tegenstelling tot anderen die zeggen dat dit niet werkt. Wij vinden, dat het heel goed kan werken. Mijn fractie heeft er vertrouwen in, dat het kabinet in de toekomst het nodige zal verrichten om het nog beter te doen werken.

De voorzitter: Ik wens de heer Fermina geluk met zijn maidenspeech.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

□

De heer Van Middelkoop (GPV): Voorzitter! Het is mij een eer en genoegen, collega Fermina als eerste van de sprekers na hem van harte geluk te mogen wensen met zijn bijdrage aan dit debat, met zijn maidenspeech. Parlementair meespreken over een medezeggenschapsregeling! Het is eigenlijk wel een heel mooi onderwerp voor een maidenspeech. De heer Fermina deed het ook met veel zeggingskracht. Met nogal wat zaken die hij noemde, was ik het niet eens, maar meningsverschillen zijn een kenmerk van dit huis. En soms ontspringt uit de botsing van meningen enige waarheid. Ik hoop dat hem dit in de komende tijd vaak zal overkomen.

Het wetsvoorstel dat wij vandaag en morgen behandelen, is het uiteindelijke resultaat van wat eens is begonnen als een zeer ambitieus wetgevingsproject op het terrein van de democratisering van gesubsidieerde instellingen. Het heeft zijn ideologische wortels in de jaren zestig en zeventig, toen besturen en gezagsdragers werden gewantwoord en de macht van de basis moest worden versterkt. De wetgever slaagde er evenwel maar niet in, een model te vinden voor de kennelijk zo gewenste democratiseringsregels. De commissie-Van der Burg greep destijds hoog, minister Brinkman in de jaren tachtig al een stuk lager en staatssecretaris Simons zette ons enkele jaren geleden met beide benen op de grond. En die laatste stap, zo herinner ik mij van een destijds met de staatssecretaris gehouden mondeling overleg, werd algemeen ervaren als een verademing.

De nuchterheid van staatssecretaris Simons, die wij nu belichaamd zien in dit wetsvoorstel, ontslaat ons evenwel thans niet van de plicht, de vraag te beantwoorden of dit wetsvoorstel noodzakelijk is. Het is immers met de beste wil van de wereld niet vol te houden dat er ook nu nog een luide roep vanuit de samenleving tot ons komt om als wetgever bindende beslissingen te nemen ter zake van cliëntenraden en de samenstelling van besturen. Integendeel, uit sommige commentaren blijkt dat er, terwijl de wetgever

maar niet slaagde, inmiddels veel via zelfregulering tot stand is gebracht en dat er derhalve aan wetgeving weinig behoefte meer is.

Het zal de minister bekend zijn dat wij sinds enige tijd beschikken over een keurig opgestelde lijst van aanwijzingen voor de regelgeving. Die aanwijzingen vormen in zekere zin een code voor wetgeving. Welnu, in aanwijzing 6 staat dat tot het tot stand brengen van nieuwe regelingen alleen wordt besloten indien de noodzaak daarvan is komen vast te staan. Mijn eerste vraag is derhalve of de minister die noodzaak kan aantonen. Ik heb daarover gereede twijfel. Aanwijzing 8 vraagt om slechts tot overheidsingrijpen over te gaan indien het zelfregulerend vermogen van de maatschappij niet tot voldoende resultaten leidt. Ook hierbij vraag ik de minister of zij aannemelijk kan maken dat het zelfregulerend vermogen van de samenleving, in concreto van zorginstellingen, te kort schiet.

Een andere vraag die de wetgever dient te beantwoorden is of er voldoende rechtsgrond bestaat voor het via wetgeving dwingend opleggen van democratiseringsregels, hoe flexibel ze inmiddels ook geworden zijn; daar heeft staatssecretaris Simons immers wel voor gezorgd. Als ik op dat punt de stukken lees, moet ik constateren dat die rechtsgrond toch vrij moeizaam geconstrueerd wordt. In de memorie van toelichting wordt erop gewezen dat zorginstellingen deel uitmaken van de basisvoorzieningen van de sociale rechtsstaat. En ook dat zij in zekere zin gemeenschapsvoorzieningen vormen – ook zo'n kwetsbare term – waarvan de financiering voor een belangrijk deel geschiedt uit collectieve middelen. Dat mag allemaal waar zijn, al zou ik op elk van deze uitspraken en begrippen best kritiek kunnen leveren, het leidt nog niet tot de noodzaak van dit type regelgeving. Want – en dat wordt in de stukken ook met zoveel woorden erkend – het gaat wel om regels voor instellingen van particulier initiatief. Daaraan doet de vrijwel exclusieve financiële afhankelijkheid van deze instellingen van de overheid niets af. Als de regering in de stukken op het punt van de rechtsgrond wat meer specifiek tracht te worden, wijst zij op de afhankelijkheid van veel patiënten of cliënten in tal van zorginstellingen.

De heer **Middel** (PvdA): Is het niet waar als de overheidsfinanciering via subsidies of premies niet bestond, het particulier initiatief überhaupt niets zou kunnen uitvoeren, zodat de wetgever wel degelijk het recht heeft om bepalingen vast te stellen, juist omdat de zaak via de collectieve middelen gefinancierd wordt?

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Dat is een zeer aanvechtbare en vrij riskante uitspraak. Ik wijs erop dat die wel eens tegen u gebruikt kan worden. U zegt in feite: wie betaalt, mag ook bepalen. Zo is onze verzorgingsstaat niet opgebouwd. De consequentie van uw opmerking kan heel ver gaan. Het zou ook een heel gemakkelijke rechtsgrond creëren voor de overheid.

In de afgelopen 20, 30 jaar is er vrij veel gediscussieerd over hetgeen de overheid mag doen ter zake van door haar gesubsidieerde instellingen. Wij kunnen nog een uitgebreid debat voeren over de vraag hoe dat gekomen is. Maar men is in den brede nooit gekomen tot de gemakkelijke conclusie van de heer Middel. En ik doe dat nu zeker niet.

De heer **Middel** (PvdA): Maar die brede discussie hoef ik nu ook niet met u te voeren.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): U haalt die er wel bij.

De heer **Middel** (PvdA): Nee, u gaat er heel snel langs heen dat de instellingen voortkomen uit het particulier initiatief. Het zijn dus private instellingen. Daaraan ontleent u een bepaalde argumentatie. U moet echter ook de rest van de door u uitgesproken zin benadrukken, dat die instellingen helemaal niets aan uitvoerend werk kunnen doen als er geen sprake van collectieve financiering is. Dat is mijn punt.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Dit vraagt om een zorgvuldige woordkeus. Ik citeerde overigens de stukken. Daarin staat volkomen terecht met zoveel woorden dat het doorgaans instellingen van particulier initiatief betreft. U hebt gelijk, als u zegt dat die voor een heel groot deel door de overheid gefinancierd worden. Dat betwist ik ook niet. Het is dan ook alleszins redelijk als de overheid bijvoorbeeld let op de doelmatige besteding van gelden, het efficiënt verlopen van een en

ander en dat zij vraagt om onder andere accountantsverklaringen.

Kennelijk wenst u vervolgens dat er democratiseringsregels gesteld worden. Nogmaals, die stap is op dit terrein in den brede niet gemakkelijk gezet. Dat zou ik ook niet willen doen.

De heer **Middel** (PvdA): Omdat, mijnheer Van Middelkoop, democratisering geen doel op zichzelf is, ook niet van mijn fractie. Het is wel juist een instrument voor het zoveel mogelijk laten aansluiten van het beleid van de instelling bij de noden, de behoeften en de wensen van de cliënten. Dit is ook een taak van de overheid. Immers, in de zorgsector staat de cliënt centraal. Democratisering moet u dan ook niet zien als een modeverschijnsel: het is zo leuk om een democratie te hebben en daarom staan wij er met ons allen achter. Nee, het is een instrument en dus wel degelijk een verantwoordelijkheid van de overheid.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Prima. Nu is dit onderwerp beter omlijnd en kunnen wij er in de arena verder over discussiëren. Dat is echter wel een wezenlijk andere discussie dan die welke begint bij de zilveren koorden, om een term uit een ander gebied te gebruiken. Ik betwist de redenering dat het uitsluitende feit dat het doorgaans gaat om overheidsfinanciering het recht doet ontstaan op het nemen van dit soort maatregelen. Dit staat ook in de stukken.

Voorzitter! Als het gaat om de afhankelijkheid van cliënten en patiënten dan wel gebrek aan mogelijkheden om invloed uit te oefenen, kan de overheid op een gegeven ogenblik besluiten om in te grijpen. Iets daarvan heeft zich voorgedaan bij de medezeggenschap onderwijs. Ik herhaal dat de afhankelijkheidsrelatie niet te maken heeft met de financiering door de overheid.

Zoals gezegd, spreekt het argument van de afhankelijkheid mij veel meer aan. Het type cliënt over wie wij bij deze sector spreken, bevindt zich inderdaad vaak noodzakelijkerwijs in een afhankelijkheidsrelatie. Die afhankelijkheidsrelatie is overigens niet geschapen door bestuurders, artsen of andere werkers in de zorgsector. Deze waarheid als een koe is misschien niet geheel

overbodig. In veel democratiseringsvoorstellen van indertijd, ongeveer twintig jaar geleden, was namelijk een ondertoon te bespeuren van wantrouwen tegen besturen, gezag, professionele deskundigheid, enzovoorts. Ik denk en hoop dat wij van veel van dat wantrouwen inmiddels zijn genezen.

Echter, de afhankelijkheid van de cliënt is zeker een feit waaraan wij niet voorbij mogen gaan. Hij verkeert vaak in een wat kwetsbare positie. Als het wetsvoorstel daarvoor een tegenwicht wil bieden, is zulks alleszins te billijken. Wij moeten dan natuurlijk wel constateren dat wij als wetgever na twintig jaren discussiëren schromelijk te kort zijn geschoten, zo merk ik ook op aan het adres van de heer Middel. Die constatering is evenwel niet nodig, omdat in diezelfde periode de rechtspositie van de cliënt c.q. patiënt op tal van manieren wel degelijk is versterkt, en wel op een veel meer adequate wijze dan in dit wetsvoorstel wordt voorgesteld. Ik wijs op de Wet geneeskundige behandelingsovereenkomst, de BOPZ, het mentorschap en vergelijkbare regelingen. Dit wordt ook in de stukken gememoreerd. Al deze regelingen vinden hun aangrijpingspunt in de positie van de individuele cliënt. De wetgever mag op het punt van de democratiseringsregels weliswaar met zichzelf in de knoop zijn geraakt, op de punten die echt telden heeft hij wel degelijk gescoord. En dat roept dus weer de vraag op of op die andere weg, die van de democratisering nog wel moet worden voortgegaan. Ik betwifel dat.

In de eerste plaats denk ik dat op dit gebied via zelfregulering al voldoende is bereikt. Natuurlijk, er zijn nog veel instellingen waar geen cliëntenraden, of hoe men ze ook wil noemen, zijn ingesteld, maar ik denk dat dat vaak instellingen zijn die ook na aanvaarding van dit wetsvoorstel hooguit slapende cliëntenraden in het leven zullen kunnen roepen. En daar zit niemand op te wachten. De Raad van State heeft er in zijn advies niet ten onrechte op gewezen dat de overheidsbemoeienis in de diepte weliswaar is afgenomen ten opzichte van de oorspronkelijke ambities, maar dat daarentegen deze bemoeienis in de breedte niet onaanvaardig is vergroot. En ik stel dan vervolgens de vraag of dat nu echt nodig is. Is het echt nodig om

via wetgeving bijvoorbeeld de RIAGG's, het kruiswerk, de gezinszorg, SPD'en, de kinderopvang, de CAD's en algemene ziekenhuizen wettelijk te verplichten cliëntenraden in het leven te roepen? Ik geloof niet dat men daarop zit te wachten en evenmin dat men cliënten wezenlijk te kort doet wanneer de wetgever hier zou zwijgen. Ik realiseer mij natuurlijk heel wel dat het niet zozeer voor de zorgsector als wel voor de politiek enig gezichtsverlies kan betekenen wanneer nu wordt besloten af te zien van wetgeving. Maar hier geldt natuurlijk het adagium dat de politiek er is voor de samenleving en niet andersom. Een goed Nederlands argument is nog – en op dit punt val ik de PvdA-fractie in het eindverslag bij – dat de vrees reëel is dat de kosten die met de invoering van dit wetsvoorstel in tal van instellingen gepaard gaan, wel eens meer dan slechts marginaal kunnen zijn. Laten wij ook niet vergeten dat het hier meestal om instellingen gaat, waarvan het budget voor een zeer belangrijk deel uit personeelslasten bestaat en waar men ook overigens al vele jaren zeer krap in het jasje zit. Kortom, het mag duidelijk zijn dat mijn fractie in hoge mate betwijfelt, om tal van redenen die zojuist zijn genoemd, of het verstandig is dit wetsvoorstel naar het Staatsblad te brengen.

Ik wil vervolgens bij enkele onderdelen nog afzonderlijk stilstaan. In het eerder door mij gemenoteerde overleg met staatssecretaris Simons indertijd werd via hem door de regering voor het eerst met zoveel woorden erkend dat het recht van provincies ingevolge artikel 7 van de Wet op de bejaardenzorg om medezeggenschapsregels aan instellingen voor te schrijven, in feite in strijd was met de Grondwet. Een en ander wordt nu recht gezet in artikel 11 van het onderhavige wetsvoorstel. Ik moet echter eerlijk zeggen, nu ik zie hoe simpel deze wijziging in feite is, dat wij als wetgever toch eigenlijk deze zaak te lang op zijn beloop hebben gelaten. Ik gebruik hier met opzet de term "wij", omdat ik ook de Kamer en mijzelf hierbij reken. Strijd met de Grondwet is immers niet niks. Daarom wil ik toch aan de minister vragen of zij eens wil nagaan waarom een aantal jaren geleden, na de constatering van strijd met de Grondwet, ten departemente niet onmiddellijk alles op alles is gezet

om deze zaak recht te zetten. Een hooggerechtshof dat ons daartoe dwingt, hebben wij immers niet. Wij moeten het zelf doen. Zijn wij daarin niet veel te laks geweest?

Het schrappen van de desbetreffende bepalingen uit artikel 7 van de Wet op de bejaardenzorg is een gevolg van de erkenning van het feit dat de regelgeving inzake de bestuursinstelling van rechtspersonen uitsluitend een bevoegdheid is van de formele wetgever. Er is dan immers sprake van het beperken van het grondrecht van vereniging en daartoe is ingevolge artikel 8 van de Grondwet slechts de formele wetgever bevoegd.

Nu weer terug naar dit wetsvoorstel. Daarbij doet zich een vergelijkbare zaak voor en wel in artikel 7, waar het gaat om het recht van de cliëntenraad om ten minste voor één bestuurslid een bindende voordracht te mogen doen. Collega Fermina heeft, als ik het goed begrijp, zelfs de ambitie om daar twee bestuursleden van te maken. Ook deze materie heeft een voorgeschiedenis, beginnend met grote ambities, die langzaam maar zeker over zijn gegaan in meer bescheidenheid aan de kant van de voorschrijvende wetgever. Toch meen ik dat er veel voor te zeggen is om ook dit restant uit het wetsvoorstel te verwijderen. De kern van het wetsvoorstel is immers het regelen van de primaire medezeggenschapsmogelijkheid, namelijk medezeggenschap door middel van een cliëntenraad. Een verdere voorziening op het gebied van de bestuursinstelling kan daarbij gemist worden. Nu hinkt de wetgever enigszins op twee gedachten. En dat leidt tot de wat kreupele figuur van het door de cliëntenraad voorgedragen bestuurslid, dat zowel bestuurslid in volle rechten – en plichten – moet zijn als ook een bijzondere spreekbuis van de cliënten. Dat wordt een wat ongelukkige dubbelrol. Nodig is die niet. Want het democratiseringsmodel is helder als het bestuur kan besturen en de cliëntenraad de medezeggenschap en inspraak van de cliënten belichaamt.

Er is echter ook nog een formeel argument. Artikel 7 over de bestuursinstelling betekent zoals gezegd, een beperking van een grondrecht. Dat heb ik niet zelf bedacht, het is ook het oordeel van de regering. Daarvoor geldt grondwettelijk in elk geval het

procedurele vereiste dat zulks uitsluitend een bevoegdheid is van de wetgever. Op dat punt is dus aan de eis van de Grondwet voldaan, omdat wij vandaag met wetgeving bezig zijn. Maar dat kan en mag natuurlijk nooit het hele verhaal zijn. Elke inperking van een grondrecht moet ook intrinsiek geoorloofd zijn. De Grondwet zegt immers dat het recht van vereniging kan worden beperkt "in het belang van de openbare orde". Alleen op die grond mogen wij dat grondrecht inperken. Welnu, ik kan met de beste wil van de wereld geen redenering bedenken die leidt tot de conclusie dat het geven van een recht van bindende voordracht aan cliëntenraden van ten minste één bestuurslid van een zorginstelling noodzakelijk is in het belang van de openbare orde. Ik meen dan ook dat een correcte omgang met de verplichtingen die de Grondwet de wetgever oplegt, niet anders kan leiden dan tot de conclusie dat artikel 7 over de bestuursinstelling beter uit het onderhavige wetsvoorstel kan worden verwijderd. Ik kom dus tot een geheel andere conclusie dan collega Fermina. Ik vraag hem, ook mijn redenering aan te horen – ik zie dat hij dat doet – maar ook te toetsen. Ik weet namelijk niet hoe ik een bestuur van een zorginstelling moet uitleggen dat het belang van de openbare orde toch echt vergt dat de vrijheid van bestuursbenoeming deels moet worden ingeperkt en dat wij er als wetgever voorschriften voor moeten geven.

Een moeilijk te verdedigen zaak is ook dat het recht op voordracht van een bestuurslid uitsluitend geldt voor privaatrechtelijke rechtspersonen. Gaat het om rechtstreeks door bijvoorbeeld provincie of gemeente bestuurde voorzieningen, dan is er geen recht op voordracht. De overheid zelf blijft dus buiten schot. De lokale democratie is kennelijk een voldoende garantie voor een geopend bestuurlijk oor voor wensen van cliënten. Waar dit, zoals we allen weten, alleen een theoretisch geldig of academisch argument is, kent het wetsvoorstel op het punt van de bestuursinstelling derhalve een element van discriminatie, dat moeilijk te rechtvaardigen is. Het betekent immers dat iets wordt opgelegd aan privaatrechtelijke instellingen, terwijl de overheid zelf buiten schot wordt gehouden. Dat is weinig fraai.

Ten slotte nog een paar korte vragen. Artikel 1 is inmiddels gewijzigd bij nota van wijziging, omdat wij geen minister van WVC meer hebben. Dank voor deze nota van wijziging.

Over artikel 4, waarin onder meer wordt bepaald dat de cliëntenraad over een aantal in artikel 3 genoemde zaken instemmingsrecht heeft, vraag ik of wel voldoende wordt rekening gehouden met de situatie van slapende cliëntenraden. Die zullen wij immers echt wel krijgen. Een bestuur moet toch wel weten waar het aan toe is. Wil de minister er vanuit deze invalshoek nog eens naar kijken?

Ik heb – en dat is mijn laatste punt – naast dit wetsvoorstel ook nog gelegd het in mei ingediende nieuwe voorstel van wet over de geestelijke verzorging in zorginstellingen en justitiële inrichtingen. Vergelijking leerde mij dat in beide wetsvoorstellen een definitie van het begrip cliënt wordt gegeven, maar wel een verschillende. Waarom dat gebeurt, is mij niet duidelijk. Kan daar nog eens naar gekeken worden? Belangrijker is de vraag of, nu in dat nieuwe wetsvoorstel aan individuele cliënten een recht op geestelijke verzorging wordt gegeven, in de Wet medezeggenschap cliënten zorginstellingen nog wel een bepaling thuishoort over de geestelijke verzorging, zoals in artikel 3, lid 1, onder i, het geval is. Het komt mij voor dat er een botsing kan ontstaan tussen bijvoorbeeld de cliëntenraad, die op dit punt instemmingsrecht heeft, en een individuele cliënt, die op grond van het nieuwe wetsvoorstel een zelfstandig recht wordt toegekend. Het laatste is in de toekomst wellicht het geval. Ik heb overwogen om op dit punt een amendement in te dienen, maar ik was niet geheel zeker van mijn zaak. Vandaar dat ik het nu vragenderwijze aan de minister voorleg. Ik denk dat of het onderwerp geestelijke verzorging uit het onderhavige wetsvoorstel moet worden gehaald of moet worden ondergebracht onder de zaken waarvoor de cliëntenraad adviesbevoegdheid en dus geen instemmingsbevoegdheid heeft. Kan daar nog eens naar gekeken worden?

Voorzitter! Ik rond af. Het mag duidelijk zijn dat ik nog niet overtuigd ben van de noodzaak van wetgeving. Laat er geen misverstand over bestaan: de zaak zelf, dus van

inspraak en van het meespreken van cliënten en van cliëntenraden, heeft mijn volle sympathie. Echter, niet alles wat sympathiek is vergt overheidsbemoeienis. Ik meen dat op dit terrein de zorgsector zelf voldoende initiatief heeft getoond. Mag ik, geheel in de geest van mijn redenering, de minister ook nog herinneren aan de veelbelovende uitspraak in het regeerakkoord dat het kabinet wil streven naar een nieuw evenwicht tussen gemeenschappelijke regelingen en individuele verantwoordelijkheden?

De **voorzitter**: Het woord is aan mevrouw Oedayraj Singh Varma. Ook zij houdt haar maidenspeech.

Mevrouw **Oedayraj Singh Varma** (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Het verheugt de fractie van GroenLinks dat het eerste wetsvoorstel dat onder verantwoordelijkheid van deze minister in het Staatsblad lijkt te zullen verschijnen, de medezeggenschap regelt van cliënten in de zorgsector. Succes! Ook al is dit wetsvoorstel tot stand gebracht door de vorige minister en staatssecretaris en ook al zijn er de nodige kritische kanttekeningen bij te maken, toch ga ik ervan uit dat dit feit op z'n minst symbolisch is voor het belang dat deze minister hecht aan de inbreng van patiënten en consumenten in de zorgsector. Ik hoop dat wij op dit belangrijke punt nog veel van het nieuwe koppel op Volksgezondheid, Welzijn en Sport kunnen verwachten. Wat dat betreft stemt de laatste nota van wijziging, die wij gisteren ontvingen, de fractie van GroenLinks tot optimisme.

Met dit wetsvoorstel en het wetsvoorstel klachtrecht, dat hopelijk ook op korte termijn behandeld gaat worden, komt ten langen leste een wettelijke regeling tot stand, waarover de discussie in het begin van de jaren zeventig begon. Na de nodige adviezen en na halverwege ingetrokken wetsvoorstellen is het vorige kabinet er net niet in geslaagd tot een afronding te komen van dit wetsvoorstel. Het is betreurenswaardig dat de discussie over de medezeggenschap van cliënten zo lang heeft moeten duren. Maar nu ligt het wetsvoorstel er toch en wel ter afronding.

In de schriftelijke voorbereiding heeft GroenLinks al aangegeven blij

te zijn met de twee afzonderlijke wetsvoorstellen. Beide wetsvoorstellen liggen in elkaars verlengde. Zij regelen immers allebei rechten van cliënten en patiënten: de een, de wet medezeggenschap, die wij vandaag behandelen, ten behoeve van de collectieve belangen; de ander, de wet klachtrecht, ten behoeve van het individu. Maar het verschil in reikwijdte maakt het noodzakelijk dat de twee aspecten losgekoppeld zijn.

De instelling van een cliëntenraad geeft cliënten van collectief gefinancierde instellingen een wettelijke mogelijkheid, voor hun belangen op te komen. Juist in een situatie waarin de overheid zich steeds meer terugtrekt, vindt mijn fractie het van groot belang dat patiënten en consumenten bevoegdheden en faciliteiten krijgen om een gelijkwaardige rol te kunnen spelen naast de zorgaanbieders.

Het is overigens de vraag of de gelijkwaardigheid tussen zorgaanbieders en cliënten met dit voorstel goed tot zijn recht komt. Het wetsvoorstel geeft aan dat het aan de zorgaanbieder is om te bepalen wie er in de cliëntenraad zitting moet hebben, hoe betrokkenen benoemd worden en hoe lang de zittingsduur van de leden zal zijn. Hiermede wordt in zekere zin miskend dat medezeggenschap een recht is van de cliënten en dat het aan hen is om te bepalen op welke wijze zij die verantwoordelijkheid vormgeven. In mijn visie zouden cliënten verantwoordelijk moeten zijn voor het samenstellen van een cliëntenraad, voor de kandidaatstelling, het houden van verkiezingen en het opstellen van een reglement. Daarvoor moet de wetgever en vervolgens de zorgaanbieder de voorwaarden creëren. Pas wanneer mocht blijken dat cliënten nalaten voorbereidingen te treffen voor de oprichting van een cliëntenraad, kan het initiatief alsnog gelegd worden bij de zorgaanbieder. Acht de minister het voldoende, zo luidt mijn eerste vraag, in de wet vast te leggen dat de zorgaanbieder verplicht is een representatieve cliëntenraad te erkennen?

Voorzitter: Deetman

Mevrouw **Oedayraj Singh Varma** (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Alle collectief gefinancierde instellingen vallen onder de reikwijdte van dit wetsvoorstel. Dit

betekent dat zowel intra- als extramurale instellingen onder deze wet vallen. Voor patiënten in algemene ziekenhuizen, cliënten van de thuiszorg en bewoners van verpleeghuizen zal op dezelfde wijze een cliëntenraad gaan functioneren. Over reikwijdte gesproken: vallen woonzorgcomplexen ook onder deze wet?

Mijn fractie heeft zich al bij de schriftelijke behandeling afgevraagd of het uniforme model dat dit wetsvoorstel voorstaat en dat vooral toegesneden is op de intramurale sector, ook geschikt is voor de extramurale sector en voor de algemene ziekenhuizen. Wanneer patiënten en cliënten een kortdurend contact hebben met een instelling, zullen zij weinig behoefte hebben aan daadwerkelijke medezeggenschap over allerlei zaken die de organisatie betreffen van zo'n ziekenhuis. Zou een patiënt van een ziekenhuis nu echt advies willen uitbrengen over de begroting en de jaarrekening van het ziekenhuis of over de wijziging van de grondslag? Zij hebben andere belangen dan bewoners van een ouderenoord en zij zullen die belangen extern door vertegenwoordigende organisaties laten behartigen of door personen die door die organisaties zijn voorgedragen. Dat zullen op de eerste plaats regionale patiënten- en consumentenplatforms zijn. Maar dat is niet vanzelfsprekend, zolang het zo is dat de zorgaanbieder de cliëntenraad samenstelt en er niets geregeld is over de rol van de regionale organisaties van patiënten- en consumentenplatforms.

Hoe staat u, mevrouw de minister, tegenover de suggestie van de Nederlandse patiënten- en consumentenfederatie, in overleg te treden met de koepels en zorgaanbieders in de niet-residentiële sector, om met hen afspraken te maken over medezeggenschapsconstructies die zijn toegesneden op de situatie van cliënten in de specifieke voorzieningen? In het verlengde hiervan is het denkbaar, dat per sector regelingen worden opgesteld door representatieve organisaties van zorgaanbieders en cliënten. GroenLinks is daar een voorstander van. Het verschil tussen instellingen is binnen de verschillende sectoren veel minder groot. Door modelregelingen te laten opstellen en die vervolgens algemeen verbindend te verklaren, is de kans groter dat de cliëntenraden

door dit maatwerk goed gaan functioneren. De onderlinge verschillen binnen een sector zijn immers minimaal. Graag een reactie van de minister hierop.

In artikel 3 van het wetsvoorstel wordt aan de cliëntenraad adviesrecht verleend over een groot aantal zaken. Voor bewoners van intramurale instellingen zijn deze zaken van zo'n groot belang, dat voor hen instemmingsrecht op zijn plaats zou zijn. Dat geldt veel minder voor bijvoorbeeld cliënten van de thuiszorg. Ik ben ook blij, dat ook deze minister zich van dit onderscheid bewust is bij de toekenning van het instemmingsrecht. Maar ook voor permanente bewoners van een instelling is het buitengewoon ingrijpend als bijvoorbeeld het gebouw gerenoveerd wordt of als zij moeten verhuizen. Dat geldt evenzeer voor besluiten met betrekking tot wijziging van de doelstelling of van de grondslag, het overdragen van de zeggenschap, fusie, het aangaan dan wel verbreken van een duurzame samenwerking met een andere instelling, de gehele of gedeeltelijke opheffing van een instelling dan wel verhuizing of ingrijpende verbouwing, het algemene beleid inzake toelating van cliënten en de beëindiging van de zorgverlening aan cliënten. Het is jammer, dat de minister op die punten nog geen wijziging heeft voorgesteld. GroenLinks vindt het van belang, dat voor intramurale instellingen het adviesrecht van cliëntenraden op deze punten gewijzigd moet worden in instemmingsrecht.

In de wettekst ontbreekt de aandacht voor de afstemming tussen zorgaanbieder, cliëntenraad en regionale patiëntenplatforms. Waar cliëntenraden op instellingsniveau functioneren, zijn de regionale platforms betrokken bij het zorgaanbod in de regio. Afstemming en een goede taakafbakening zijn van groot belang. Om op dit punt waarborgen te stellen, heeft GroenLinks een amendement ingediend om de eis tot afstemming op te nemen in artikel 2, tweede lid.

Mijnheer de voorzitter! Het werk van een goed functionerende cliëntenraad brengt kosten met zich. Daarover is weinig in het wetsvoorstel geregeld. Het enige wat vermeld wordt, is dat de zorgaanbieder de cliëntenraad van materiële middelen moet voorzien. De memorie van

toelichting geeft aan, dat het hierbij gaat om het beschikbaar stellen van vergaderruimtes, briefpapier en postzegels. Uit de praktijk van al bestaande cliëntenraden blijkt echter, dat er ook geld nodig is voor zaken als scholing, abonnementen op vakbladen en het raadplegen van deskundigen. Ook hiervoor moet de cliëntenraad zonder gezeur een beroep kunnen doen op de zorgaanbieder. Het is daarbij van belang, dat cliëntenraden niet afhankelijk zijn van de ondersteuning door de zorgaanbieder. Daarom stel ik bij amendement voor, aan artikel 2, tweede lid, een zin toe te voegen waarmee de materiële middelen die redelijkerwijze nodig zijn voor een onafhankelijke ondersteuning, beschikbaar worden gesteld door de zorgaanbieder. Wat dat betreft, is een parallel te trekken met de Wet op de ondernemingsraden, waarin behalve een regeling van het gebruik van faciliteiten ook een regeling is opgenomen met betrekking tot de kosten van het werk van de ondernemingsraad. Ik wijs in dit verband op artikel 22 van de Wet op de ondernemingsraden.

Met dit amendement wordt niet beoogd, dat cliëntenraden het recht krijgen om ongelimiteerd geld uit te geven ten laste van de zorgaanbieder. Het woord "redelijkerwijze" heb ik niet voor niets toegevoegd. Mochten er meningsverschillen ontstaan over de vraag welke kosten redelijkerwijze noodzakelijk zijn, dan kan de commissie van vertrouwenslieden optreden om het geschil te beslechten.

Sprekend over de financiën van de cliëntenraad, merk ik op er blij mee te zijn dat de minister alsnog voorstelt om naar analogie van de Wet op de ondernemingsraden in deze wet vast te leggen, dat de kosten van het voeren van rechtsgedingen om naleving van de wettelijke bepalingen af te dwingen, ten laste van de zorgaanbieder komen.

Ik wil ten slotte nog een enkele opmerking maken over de commissie van vertrouwenslieden. Bij het niet naleven van verplichtingen door de zorgaanbieder kan de commissie van vertrouwenslieden worden ingeschakeld. Wanneer de zorgaanbieder een besluit wil nemen waarvoor de instemming van de cliëntenraad niet verkregen wordt, kan hij dat besluit alleen uitvoeren wanneer hij daarvoor instemming

van de commissie van vertrouwenslieden krijgt. Uitspraken van de commissie zijn bindend en er is geen hoger beroep mogelijk. Het is van uitermate groot belang dat deze commissie onafhankelijk, onpartijdig en deskundig is. Het is de vraag, of aan die eisen voldaan kan worden wanneer per zorgaanbieder een commissie van vertrouwenslieden wordt ingesteld. Dan zijn er duizenden vertrouwenslieden nodig. Alleen al voor de sector verzorgingshuizen zijn er zo'n 4000 vertrouwenslieden nodig.

GroenLinks kan zich vinden in het voorstel van de VNB – de directie bejaardenoord, wij zeggen tegenwoordig ouderenoorden – en de LOBB – bewoners van ouderenoorden – om een commissie per sector in te stellen. In een sectorale commissie zijn deskundigheid en onafhankelijkheid optimaal gewaarborgd. Aan die eisen zullen de ontelbare commissies van vertrouwenslieden die door individuele zorgaanbieders en individuele cliëntenraden moeten worden ingesteld veel minder kunnen voldoen. In de geestelijke gezondheidszorg functioneert een sectorale commissie al geruime tijd naar tevredenheid. Ik stel voor de tekst van artikel 10 van het wetsvoorstel zodanig te wijzigen, dat ten minste de mogelijkheid open gehouden wordt tot het achterwege laten van een commissie van vertrouwenslieden dan wel het ontbinden daarvan als door de cliëntenorganisatie en de zorgaanbieder de voorkeur gegeven wordt aan een sectorale commissie.

De **voorzitter**: Collega, ik wens u van harte geluk met uw maiden-speech.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De heer **Middel** (PvdA): Voorzitter! Het is mij een eer en genoegen om als collega mevrouw Varma vanaf deze plaats als eerste te kunnen gelukwensen met haar maiden-speech. Het was vanuit de linkerflank een goed verhaal. Mevrouw Varma is wat dat betreft een aanwinst voor deze Kamer. Ik heb in de korte tijd dat ik hier weer ben, begrepen dat zij ook een heel aardig mens is. Daar kunnen er ook nooit te veel van zijn.

Ik zou willen zeggen: ga zo door namens de, in mijn ogen, op één na beste partij in dit huis vertegenwoordigd. Het is misschien aardig op te merken, voorzitter, dat, toen ik begin 1990 hier mijn maidenspeech hield, het uitgerekend de voorgangster van mevrouw Varma, namelijk mevrouw Brouwer, was die mij als collega als eerste vanaf het spreekgestoelte feliciteerde.

Voorzitter! Ook de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is nieuw. Ik moet er nog even aan wennen, zij waarschijnlijk ook. Ik heb begrepen dat de minister uit de sector zelf afkomstig is. Dat scheelt natuurlijk behoorlijk, althans dat neem ik aan. Ik hoop op een goed debat en een goede samenwerking. Wij hebben daarin alle vertrouwen. Wij zullen aan het eind van dit debat zien, of de eerste stappen gezet zijn.

Voorzitter! De fractie van de Partij van de Arbeid is echt verheugd over het feit dat nu eindelijk het kamerdebat over het democratisch functioneren van gesubsidieerde en gepremieerde instellingen in de volle breedte kan plaatsvinden. Er wordt al twintig jaar over gepraat, geschreven en gezeurd. Eigenlijk is er al die tijd niets gebeurd, behalve de opname van een bepaling in de Wet op de bejaardenoord. Naar aanleiding van mijn interruptie heb ik er de wetstekst even bijgehaald. De heer Van der Vlies en ik hebben allebei een beetje gelijk. De tekst is afkomstig van een initiatiefwetsvoorstel van de PvdA-fractieleden Meijer en Langedijk en is later bij de behandeling van de Wet op de bejaardenoord geamendeerd door mevrouw Terpstra. En zo zijn wij bij elkaar gekomen, dit voor de geschiedschrijving.

Voorzitter! Er zijn verschillende commissies bezig geweest met de democratisering, te beginnen met de commissie-Van der Burg. Er lagen verschillende wetsvoorstellen, die ook weer werden ingetrokken. In het regeerakkoord van het derde kabinet-Lubbers stond een passage over democratisering, een passage die eigenlijk niemand begreep. Patiënten- en cliëntenorganisaties liepen te hoop. De ouderenbonden stonden op de bres voor democratisering. Tegelijkertijd zag je dat instellingen aarzelden. Sommige waren faliekant tegen een democratiseringsparagraaf in de wetgeving. Daar tegenover waren er andere instellingen die minder

regentesk waren en die begonnen met experimenten, met cliëntenraden en dergelijke. Als je de geschiedenis van de laatste twintig jaar overziet, zeg ik zonder al te onbescheiden te zijn dat de opstelling van de fractie van de PvdA een redelijk constante factor was. Democratisering is door ons altijd bepleit, niet als doel maar vooral als middel, als instrument tot. En dan tot wat? Tot openheid, openbaarheid, doorzichtigheid van beleid, invloed op de bestuurs-samenstelling, meepraten over het beleid van de instelling door cliënten of hun vertegenwoordigers, opdat het beleid wordt afgestemd op hetgeen de cliënten nodig hebben. Wij mogen immers niet vergeten dat in de sector gezondheidszorg de cliënt centraal hoort te staan. Dat geldt overigens niet alleen in de gezondheidszorg, maar in de hele welzijnssector. Dus niet de organisatiebelangen van de instellingen zelf of van de bestuurders moeten prevaleren, maar de belangen van de cliënt.

Bij dit alles is de PvdA zich er terdege van bewust dat er een gigantische spanning zit tussen enerzijds het gegeven dat echte medezeggenschap zonder een wettelijk kader niet lukt en anderzijds het gegeven dat een overmaat aan medezeggenschapsvoorschriften en -regels niet werkt. Als er geen wet nodig zou zijn om medezeggenschap te creëren, was die medezeggenschap er al lang geweest. Er is immers wel degelijk een maatschappelijke behoefte. Maar als je te veel regels gaat invoeren, zie je door de bomen het bos niet meer. Dan krijg je alleen maar bureaucratie en geen medezeggenschap. Er zit een spanning tussen die twee elementen. Ik hoop dat de fractie van de PvdA goed wordt begrepen. Zij wil deze wet, zij het hier en daar wat aangepast. Wij willen echter absoluut geen nieuwe bureaucratie in deze sector die toch al bol staat van de regels en de voorschriften.

Voorzitter! De behandeling van dit wetsvoorstel vormt het gedeeltelijke sluitstuk van een proces, van een lijdensweg, van twintig jaar. Dat is gedeeltelijk omdat het gelijktijdig ingediende wetsvoorstel klachtrecht cliënten zorgsector door het kabinet wordt aangehouden. De PvdA hoopt dat dit aanhouden niet al te lang duurt. Kan de minister aangeven wanneer zij denkt met dit wetsvoorstel naar de Kamer te kunnen

komen? Tijdens de voorbereiding van dit wetsvoorstel – schriftelijke inbreng, overleg met bewindspersonen – is vanuit de PvdA-fractie aangegeven dat nog te veel aspecten onduidelijk of onvoldoende helder zijn om helemaal met het wetsvoorstel te kunnen instemmen. Daarbij werd overigens door ons erkend dat hier sprake was van een compromisvoorstel, waarop onze toenmalige coalitiepartner – ik probeer het zo genuanceerd mogelijk te zeggen – eigenlijk niet echt zat te wachten. Volgens sommigen leek er zelfs sprake te zijn van een jarenlange guerrilla-oorlog van het CDA tegen wet- en regelgeving op dit punt. Ik denk aan een artikel in OR-Informatie van 3 juni 1993, geschreven door vakbondsbestuurder in de welzijnssector Loek Gerards.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Voorzitter! Ik wil iets zeggen over die guerrilla-oorlog. Het is juist dat velen, onder wie ik zelf, zich hebben verzet tegen de toenmalige inzet, bijvoorbeeld voortkomend uit de commissie-Van der Burg. Nu het de weg heeft genomen die wij vandaag verdedigen, verdedig ik die mee.

De heer **Middel** (PvdA): Dat artikel van de heer Gerards diende vooral ter illustratie van de geschiedenis van de afgelopen twintig jaar, waarin op verschillende momenten weer een nieuw wetsvoorstel voorlag. Dat werd dan gekoppeld aan de opstelling van de CDA-fractie ter zake. Dat was een conclusie. Ik zeg niet dat ik die conclusie deel. Ik probeer alleen het klimaat en de politieke verhoudingen van dat moment te schetsen, vooral omdat wij sinds twee weken met gewijzigde politieke verhoudingen te maken hebben. Daarom kan het interessant zijn na te gaan hoe het debat nu zal verlopen. Volledigheidshalve voeg ik hieraan toe, dat een van onze huidige coalitiepartners zich tot nu toe nooit echt heeft onderscheiden met het sterk bepleiten van wettelijke medezeggenschap in deze sector of in de hele samenleving. Ook heeft die coalitiepartner nooit sterk gepleit voor het wettelijk vastleggen van een klachtrecht. Wij zullen echter zien hoe met de huidige verhoudingen de ontwikkelingen zullen zijn en hoe het debat zal verlopen. Wij zullen de uitkomsten daarvan afwachten.

Voorzitter! Ik kom vervolgens toe aan de kanttekeningen en de

bezwaren die de fractie van de Partij van de Arbeid op dit moment nog heeft ten aanzien van het wetsvoorstel. Ik hoop dat de minister in haar beantwoording op die kanttekeningen en bezwaren zal ingaan. Allereerst wil ik wijzen op de vrijblijvendheid die voor de zorgaanbieder blijft bestaan ten aanzien van de vraag of al dan niet echt een cliëntenraad moet worden ingesteld. Wij zijn op dit punt niet vreselijk optimistisch en wij verwachten niet dat van de instelling van die raad op grote schaal sprake zal zijn. Wij realiseren ons namelijk wat zelfs nog mogelijk is als er wel een wettelijke verplichting is. Ik denk in dit verband aan de Wet op de ondernemingsraden. Met name in de zorgsector zijn er instellingen met minder dan 100 personeelsleden. In het jargon wordt dan ook gesproken van de 100-min-sector. In deze sector heeft de helft van de instellingen geen ondernemingsraad, terwijl zij die wettelijk gezien wel zouden moeten hebben. Dus er wordt al de hand gelicht met het instellen van een medezeggenschapsorgaan terwijl op dat punt een wettelijk voorschrift bestaat. Stel nu dat in het onderhavige geval geen sprake zal zijn van een wettelijk voorschrift. Hoe zal het dan gaan? Er is dus voor de zorgaanbieder een zeer grote mate van vrijblijvendheid. Op dit punt vinden wij dat de regering dan ook te ver gaat. In aansluiting op de inbreng van D66 in dezen, willen wij er dan ook voor pleiten een vinger aan de pols te houden en dat bijvoorbeeld de inspanningsverplichting van de zorgaanbieder na verloop van tijd, bijvoorbeeld na twee jaar, op haar merites wordt beoordeeld. Na twee jaar zou dus nagegaan kunnen worden wat er terecht is gekomen van het instellen van cliëntenraden in de zorgsector. Is de inspanningsverplichting voldoende geweest? Als blijkt dat dit niet het geval was, moeten wij de mogelijkheid hebben om aanvullende wet- en regelgeving met elkaar te bespreken en eventueel aan te nemen. Nogmaals, ik zal dan niet de illusie hebben dat de situatie opeens veel beter zal worden. Wat dat betreft is de praktijk van de Wet op de ondernemingsraden bekend.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Mijnheer Middel, zou dit betekenen, dat wij in de wet nog een bepaling over een evaluatie zouden moeten

opnemen? Nu staat iets dergelijks er niet in.

De heer **Middel** (PvdA): Voorzitter! Hierover zou mijn laatste punt gaan. De opmerkingen hierover vond ik namelijk een mooie afsluiting. Naast veel lof heb ik ook kritiek naar voren gebracht, maar wij moeten nog wel kunnen nagaan hoe de regeling in de praktijk uitpakt. Ik wil hierover nu alvast wat zeggen. Ik neem aan dat ook de minister een evaluatiebepaling in de wet gemist heeft. Ik vind het vanzelfsprekend dat een dergelijke bepaling alsnog in de wet wordt opgenomen en dat daarvoor dus geen amendering nodig is. Over twee of drie jaar zouden wij moeten kunnen nagaan hoe de regeling zich heeft ontwikkeld. Bij die evaluatie zal in ieder geval de inspanningsverplichting van de zorgaanbieder aan bod moeten komen.

Voorzitter! Met betrekking tot de implementatie van de enige twee wettelijke vereisten die in de wet ten aanzien van de cliëntenraad staan, is er sprake van vaagheid. Ik doel nu op de mate van representativiteit aan de ene kant – de cliënten moeten zich vertegenwoordigd kunnen vinden – en de omvang van de cliëntenraad aan de andere kant. Er moet sprake zijn van een redelijk aantal. Beide begrippen zijn niet nader ingevuld. Alvorens verdere uitspraken te doen, wil ik in het antwoord van de minister in eerste termijn horen hoe zij hierover denkt. Zo nodig komen wij op dit punt dan later terug.

Een ander belangrijk punt hebben wij in de schriftelijke voorbereiding al naar voren gebracht, maar op onze vragen daarover hebben wij niet afdoende antwoord gekregen. Er ontbreekt volstrekt afstemming tussen de systematiek en de inhoud van enerzijds de Wet op de ondernemingsraden en anderzijds dit wetsvoorstel. De zorgaanbieder of, om in termen van de WOR te spreken, de bestuurder krijgt alle kans om beide medezeggenschapsorganen binnen dezelfde instelling tegen elkaar uit te spelen. Ik zeg niet dat hij dat wil, maar hij krijgt daartoe alle kans en dat kan toch niet de bedoeling zijn. Hij krijgt die kans bijvoorbeeld omdat de bevoegdheden van het ene medezeggenschapsorgaan over een bepaald onderwerp, bijvoorbeeld de jaarstukken van de instelling, heel anders zijn dan die van het andere medezeggenschaps-

orgaan. Of gesteld dat ze met verschillende adviezen komen. Dan kan de zorgaanbieder beslissen welk advies hem of haar het beste uitkomt. Wat doe je dan met die andere, wat doe je dan met beroepsprocedures, die overigens ook niet gelijk lopen? Kortom, het is voor ons een buitengewoon belangrijk punt. Met name op dit punt krijgen wij graag een duidelijke reactie van de minister. Fatsoenshalve merk ik alvast op dat daar in tweede termijn door ons zo nodig ietwat scherper op teruggekomen wordt, als dat antwoord – wij hopen dat natuurlijk niet – niet afdoende is.

De vrijwilliger blijft ook hier buiten beeld, terwijl men juist in deze sector absoluut niet zonder vrijwilligers kan. Dan stort de hele boel in elkaar. Die vrijwilliger blijft een beetje tussen wal en schip. Wat doe je daarmee?

De cliëntenraad heeft een beperkte invloed op de samenstelling van het bestuur en het toezichthoudend orgaan. Door GroenLinks zijn daar al opmerkingen over gemaakt. D66 is iets minder ver gegaan. Ik heb al gezegd dat in het wetsvoorstel sprake is van een compromis, namelijk een bindende voordracht voor een bestuurslid. Ik wil daar eerlijkheidshalve aan toevoegen dat de opvatting van de PvdA in wezen dezelfde is als die van de vakbeweging op dit punt, namelijk dat de medezeggenschapsorganen, zowel de ondernemingsraad als de cliëntenraden, mogelijkheden moeten hebben om een derde van het aantal bestuursleden via een bindende voordracht te laten benoemen met een minimum van twee. De regering zegt dat je dan fractievorming krijgt. Dat moet je nog zien; je moet nog afwachten of dat gebeurt. Wat er nu zit aan bestuursleden is op zichzelf vaak al een fractie, namelijk een fractie van personen die via coöptatie bij elkaar zijn gehaald. Ik wil graag dat de minister daarop ingaat naar aanleiding van de opmerkingen van GroenLinks, van D66 en van ons.

Dan kom ik bij de naïviteit van de wetgever om te veronderstellen dat de instelling van cliëntenraden budgettair neutraal kan verlopen. Ik denk dan niet eens aan postzegels of telefoon- en vergaderkosten, maar wel aan scholing. Als je als wetgever een wettelijk instrument van medezeggenschap beschikbaar stelt, moet je er ook voor zorgen dat mensen die zitten in organisaties die

zich daar direct mee bezighouden voldoende zijn toegerust om effectief medezeggenschap te kunnen bedrijven. Dat betekent scholing. Ik denk dan aan wat bij de ondernemingsraden gebeurt. Scholing is buitengewoon noodzakelijk, maar kost wel geld. Hoe wordt die toerusting gefinancierd?

Er wordt nu voorgeschreven dat bij een eventueel ingeschakelde vertrouwenscommissie de redelijkheid van het besluit door de zorgaanbieder aangetoond moet worden. Wij denken dan weer aan de systematiek die bij de Wet op de ondernemingsraden wordt gevolgd. Het is volgens ons beter om aan te tonen dat het niet instemmen met een besluit door de cliëntenraad onredelijk is.

Ik maak een opmerking over de flexibiliteit van de wet. In de extramurale zorg moet het mogelijk zijn – als het niet mogelijk is, moet het mogelijk worden – om niet alleen patiënten- en cliëntenverenigingen, maar bijvoorbeeld ook ouderenvonden – ik denk aan de thuiszorg – direct te betrekken bij de invulling van medezeggenschap. Het moet volgens ons ook mogelijk zijn om experimenten te starten met een cliëntenraad voor verschillende RIAGG's te zamen. Tevens moet het mogelijk zijn – dan sluit ik aan bij de fax die wij hebben gekregen en waarover de heer Van der Vlies en ik zojuist een interruptiedebat hebben gehad – om regionale patiëntenplatforms in te schakelen voor de medezeggenschap in ziekenhuizen. Wij weten dat die experimenten nu plaatsvinden. Het is natuurlijk absurd om iets wat goed loopt af te schaffen en daar per instelling een cliëntenraad voor in te stellen. Volgens ons beoogt de wet dat ook niet.

De flexibiliteit met betrekking tot de concrete vormgeving en invulling van de medezeggenschap moet gewaarborgd zijn. Iedereen kan zich heel goed voorstellen wat je doet bij instellingen voor verstandelijk gehandicapten. Dan heb je ouderverenigingen, waarin ouders namens de cliënten zitten. Maar wat doe je bijvoorbeeld met opvangvoorzieningen, met blijf-van-m'n-lijfhuizen? Dan kun je niet zeggen: die vallen dan maar buiten de medezeggenschap. Neen, daar kies je andere vormen voor. Daarbij willen wij wel de kanttekening maken dat je ervoor moet waken dat je belangenorganisaties automatisch in de positie zet

van medezeggenschapper. Om even de vergelijking te maken tussen vakbond en medezeggenschapsorgaan: ook in het bedrijfsleven is er nadrukkelijk een verschil in verantwoordelijkheid tussen de vakbond, die zich ook bezighoudt met individuele belangenbehartiging van de werknemer en het medezeggenschapsorgaan, dat zich primair bezighoudt met het beleid van de onderneming.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Voorzitter! Ik wil graag van de heer Middel horen hoe zo'n patiëntenplatform zich verhoudt tot een cliëntenraad. Met andere woorden, zouden die op dezelfde hand gewogen kunnen worden en dus evenveel invloed in een instelling kunnen hebben?

De heer **Middel** (PvdA): Ik meen dat ik dat niet kan voorschrijven. Ik moet alleen een oordeel vellen als die situatie zich voordoet. Als een patiëntenplatform redelijk functioneert en geacht wordt vertegenwoordigend te kunnen optreden voor degenen die het betreft, dan moet je niet moeilijk gaan doen door te zeggen dat er een cliëntenraad moet komen. Ik vind dat zo'n platform in de plaats moet kunnen fungeren van een cliëntenraad, waardoor op dat moment een cliëntenraad per instelling niet meer nodig is.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Maar het zijn toch volstrekte buitenstaanders?

De heer **Middel** (PvdA): Dat hoeft toch niet het geval te zijn?

De heer **Van der Heijden** (CDA): Ik neem een praktisch voorbeeld uit mijn stad: Rotterdam. Wij hebben daar drie RIAGG's, een heel groot psychiatrisch ziekenhuis aan de noord- en de zuidkant van de rivier en RIBW's. Er is evenwel maar één heel kleine organisatie die in de psychiatrie als patiëntenplatform kan optreden. Hoe zou die heel kleine organisatie als buitenstaander nu overal haar invloed kunnen doen gelden?

De heer **Middel** (PvdA): Als provinciaal kan ik mij natuurlijk moeilijk voorstellen hoe het precies in zo'n grote stad fungeert. Als ik echter het ziekenhuis in Meppel of Hoogeveen voor ogen neem, dan zie

ik dat er ook in de provincie Drenthe bewegingen gaande zijn vanuit de cliëntenorganisaties en de Consumentenbond om te komen tot een soort van derde partij, zoals dat tegenwoordig in het jargon heet. Die voert dan besprekingen met de zorgaanbieders en de verzekeraars. Ook de ouderenbonden zijn daarin bijvoorbeeld vertegenwoordigd. Ik kan mij voorstellen dat de organisaties die daarin vertegenwoordigd zijn, te zamen een heel goed beeld hebben van wat een patiënt in een ziekenhuis nodig heeft en dat een patiënt zich ook kan herkennen in wat die organisaties doen. Als die infrastructuur al bestaat, laten wij dan alsjeblieft niet moeilijk doen. Geef dan zo'n platform bij samenwerkende ziekenhuizen de bevoegdheden die de wet voorschrijft.

Mevrouw **Kamp** (VVD): Ziet u niet het gevaar, dat dan geïnstitutionaliseerde belangenbehartiging optreedt? Dat is in wezen iets anders dan wat met het wetsvoorstel wordt beoogd.

De heer **Middel** (PvdA): Ja, dat gevaar zie ik ook. Daarom heb ik hierbij zojuist ook een kanttekening gemaakt. Ik heb gezegd: kijk uit, dat je pure belangenorganisaties niet op de stoel van de medezeggenschappers zet, zoals je ook de vakbonden niet de rol moet laten vervullen van de medezeggenschapsorganen. Het zijn immers duidelijk twee verschillende zaken. Zij kunnen elkaar wel aanvullen of versterken, maar er blijft sprake van een te onderscheiden verantwoordelijkheid. Ik vind dat wij na invoering van de wet in de periode voor de evaluatie moeten kunnen zien hoe het in de praktijk, met name in de extramurale zorg, verloopt. Ik vind dat wij elkaar die tijd moeten gunnen. Over de duur van die periode voor de evaluatie – twee, drie of vier jaar – kunnen wij twisten.

De relatie tussen de zorgaanbieder – ik vind dat een vreselijk woord – en de cliëntenraad of afzonderlijke leden daarvan is naar mijn mening niet goed geregeld. In de Wet op de ondernemingsraden wordt uitdrukkelijk gesproken van de relatie tussen bestuurders c.q. ondernemer enerzijds en leden van de ondernemingsraad anderzijds. In een arbeidsorganisatie is er sprake van een afhankelijkheidsrelatie tussen werkgever en werknemer, maar die

mag er in de overlegsituatie niet zijn. Vandaar dat er in de WOR iets over gezegd wordt. In het nu aan de orde zijnde wetsvoorstel gebeurt dat niet. Wil de minister dat alsnog doen, heeft zij daar opvattingen over of zegt zij: het is eigenlijk wel goed zo?

Mijn laatste opmerking betreft de medezeggenschap in complexe organisaties. Er zijn nogal wat situaties – denk aan psychiatrische ziekenhuizen op Nederlands Hervormde grondslag – waar sprake is van één grote instelling met heel grote over het land verspreide ziekenhuizen. Hoe ga je de medezeggenschap in zo'n organisatie structureren? Volgens ons moet ervoor worden gezorgd dat de feitelijke medezeggenschap op het laagst mogelijke niveau komt te liggen. Denk aan de Wet op de ondernemingsraden, die deze systematiek ook kent.

Onze kanttekeningen nemen niet weg dat de Partij van de Arbeid een zucht van verlichting slaakt nu wetgeving eindelijk een feit lijkt te worden. De PvdA-fractie gaat volledig akkoord met de nota van wijziging die wij vanochtend van de minister hebben ontvangen. Sterker nog, net als GroenLinks vinden wij de nota een versterking van het wetsvoorstel. Ik hoop dat de minister in dit debat de in de nota aangegeven lijn doorzet, zodat wij tevreden uit elkaar kunnen gaan.

De heer **Rouvoet** (RPF): Mijnheer de voorzitter! Het is mij een genoegen om vanmiddag met deze minister te mogen debatteren. Wij hebben in elk geval gemeen dat het voor ons beiden het eerste debat is op het terrein van WVS, zoals het inmiddels heet.

Het wetsvoorstel dat wij vanmiddag bespreken, ligt in de lijn van de democratiseringsgolf, die in de achterliggende decennia over Nederland is getrokken. De trefwoorden daarin zijn inspraak en medezeggenschap. Als voorbeelden zijn te noemen de Wet op de ondernemingsraden, de Wet medezeggenschap onderwijs en de Wet op de bejaardenoord. In die lijn lag ook het wetsvoorstel democratisch functioneren van zorginstellingen, een wetsvoorstel dat het in de parlementaire behandeling niet heeft gehaald en dat door het kabinet is teruggenomen. Ook mijn fractie had

in die tijd ernstige kritiek. Wij signaleerden spanning tussen de voorgestelde regeling in dat wetsvoorstel en klassieke grondrechten, met name de vrijheid van vereniging. Zoals ik al zei, is dat wetsvoorstel dan ook ingetrokken. Het huidige wetsvoorstel gaat aanzienlijk minder ver, en ik wil dat honoreren. Een belangrijk motief daarvoor is het dereguleringsmotief geweest.

Terzijde heb ook ik een vraag over de samenhang met het wetsvoorstel inzake klachtrecht, waarnaar de heer Middel al vroeg. Waarom is dat wetsvoorstel wel aangehouden en dit wetsvoorstel niet, terwijl zij beide voortkomen uit het wetsvoorstel democratisch functioneren zorginstellingen? Ik vraag het alleen maar uit nieuwsgierigheid en hoor graag of de minister er iets over kan melden.

Ik maak enkele opmerkingen over medezeggenschap op zichzelf in de maatschappelijke context. Om te beginnen is medezeggenschap positief te waarderen. Ik voeg daaraan direct toe dat voorwaarde is dat zij geïntegreerd moet kunnen worden. Het moet in de totale organisatie integreerbaar zijn. Als ik de terminologie in dit huis goed volg, moet ik bijna zeggen "integreabel", maar daarvan zie ik toch maar af. Betrokkenheid van de belanghebbenden kan een belangrijke bijdrage zijn aan een hogere kwaliteit van de activiteiten van een organisatie, zoals onderwijs, zorg en economische bedrijvigheid en produktie. In dit wetsvoorstel gaat het om particuliere organisaties. Anderen hebben erop gewezen dat dan al snel spanning kan ontstaan tussen de inzichten en wensen van de overheid en die van het particulier initiatief. Ik wijs op de discussies die over de WDFZ en de Algemene wet gelijke behandeling zijn gevoerd. De grondrechten zijn dus in het geding. De reikwijdte van de organisatievrijheid in confrontatie met het bereik en de eigen verantwoordelijkheid van de overheid speelt ook in dit wetsvoorstel een heel belangrijke rol. Het zal dat ook in mijn betoog doen.

Ik kom tot de stelling dat het geboden is om in algemene zin terughoudendheid te betrachten in het opleggen van verplichtingen aan particuliere organisaties, hoezeer bepaalde ontwikkelingen, bijvoorbeeld medezeggenschap en inspraak, ook door de overheid gewenst

worden geacht. Dat geldt ten principale ook als de overheid als subsidiegever optreedt. Ik verwijs hierbij naar de discussie die collega's eerder hebben gevoerd. Het uitgangspunt moet zijn dat het mogelijk blijft een herkenbaar en door de eigen identiteit bepaald zorgpakket aan te bieden. Dit uitgangspunt raakt aan de grondslag van onder andere dit wetsvoorstel.

Zeker als wij dit wetsvoorstel vergelijken met de WDFZ, blijkt dat hetgeen nu wordt gewenst en voorgesteld niet geheel en al onredelijk kan worden genoemd. Niettemin zijn er nogal wat kritiek- en gesprekspunten die in dit debat naar voren moeten komen, vooral inzake een aantal artikelen. Eerst wil ik stilstaan bij de vraag naar de noodzaak van dit wetsvoorstel. Dat doe ik op een enkel punt in combinatie met de reikwijdte van het voorstel.

Aarzelingen ten aanzien van die noodzaak voel ik bijvoorbeeld door de feitelijke ontwikkeling van medezeggenschap in de achterliggende jaren. Anderen hebben daar ook op gewezen. Vaak is al een vorm van inspraak gevonden. Er zijn ook andere wetsvoorstellen die aan hetzelfde thema raken. Daardoor hebben inspraak en democratisering al veel ingang gevonden.

Een tweede punt dat mij doet twifelen aan de noodzaak van dit wetsvoorstel – ik verwijs daarvoor naar de stukken – is de relatie met de stelselwijziging. In de memorie van toelichting wordt gesteld, dat de stelselwijziging het al voor de zorgaanbieders in hun eigen belang maakt, een goed afgestemd zorgpakket aan de cliënten aan te bieden. Dan rijst de vraag, waarom dan toch nog voor deze weg van het verplichten van zorgaanbieders wordt gekozen. Tegelijkertijd wordt immers erkend dat de zorgaanbieders daar al een zwaarwegend belang bij hebben.

Een derde punt is het volgende. Ik verwijs hierbij naar de memorie van toelichting, pagina 8. Daar wordt gerept van onvoldoende afstemming, thans, van de zorgverlening op de wensen en de behoeften van de cliënten. Die stelling wordt niet aannemelijk gemaakt en op geen enkele wijze onderbouwd. Er wordt verwezen naar een paragraaf in de daarvoor verschenen memorie van toelichting, maar ook bij nalezing daarvan ziet men geen onderbou-

wing van de stelling dat er thans geen sprake zou zijn van voldoende afstemming. Kortom, is er een reëel probleem? En als er een reëel probleem zou zijn, rechtvaardigt dat probleem wetgeving en rechtvaardigt dat probleem deze wetgeving? Ik hoor graag een beschouwing van de minister op dit punt, gelet op de stelling in de memorie van toelichting dat er een probleem ligt. Ik zou dit graag ingevuld zien voor mijn oriëntatie.

Een laatste punt rond die genoemde noodzaak betreft het type instelling waarop de wet van toepassing zou moeten zijn. Anderen hebben daar ook over gesproken. Ik doe het wat kort. Een en ander hangt samen met de lengte van het verblijf. Ik heb bijvoorbeeld aarzelingen ten aanzien van het kruiswerk. Betrokkenheid? Prima, graag! Het lijkt mij een bijdrage aan de verhoging van de kwaliteit. Maar moet dit via een cliëntenraad? Ik erken dat flexibiliteit in de vormgeving is ingebouwd in het voorstel, maar ik hoor hier van de minister graag een nadere toelichting op. Kent het voorstel toch niet een zekere mate van starheid nu het op het totale veld van toepassing wordt verklaard?

Mijn conclusie is dat de wet een beetje overkomt als mosterd na de maaltijd. In het staartje van de democratiseringsgolf lijkt het een obligate behandeling en afdoening van dit wetsvoorstel, hoezeer ook over medezeggenschap en inspraak positieve woorden te spreken zijn.

Ik maak een enkele opmerking over de gedetailleerdheid, met name bij artikel 3. In vergelijking met voorgaande voorstellen is er stellig sprake van verbetering. Toch wil ik vragen of uit het oogpunt van deregulering nog eens gekeken kan worden of alles wat in artikel 3 genoemd wordt daadwerkelijk nodig is. Er zijn vanmiddag al weer voorstellen gedaan om dit artikel uit te breiden. U begrijpt dus dat ik daar extra kritisch naar kijk. Ik denk ook aan de druk op de zorgaanbieders, administratief en organisatorisch, maar ook aan het kostenaspect. Ik noem het amendement van GroenLinks waar het gaat om de financiële ondersteuning van de cliëntenraad. Dat zijn elementen die ik wat weinig meegewogen acht in de amendementen en de toelichting die daarop gegeven is.

Ik loop enkele artikelen langs. In artikel 2 gaat het om de plicht om

een raad in te stellen. Waarom is niet gekozen voor een plicht van facilitaire aard en het overige dus overgelaten aan het initiatief van de cliënten? In de memorie van toelichting staat op pagina 20 dat als er geen belangstelling is bij de cliënten, niemand de zorgaanbieders zal dwingen om kost wat het kost een raad in stand te houden. Ik vraag de minister of het niet in de rede ligt dat, als er geen belangstelling is en als dit kenbaar is gemaakt, niemand een zorgaanbieder zal dwingen om een raad in te stellen. Anders hebben wij inderdaad te maken met een probleem van de slapende cliëntenraad. Collega Van Middelkoop verwees al naar het probleem dat dit met betrekking tot artikel 4 van het wetsvoorstel met zich kan brengen.

Ik kom toe aan artikel 3, het adviesrecht en het geclausuleerde instellingsrecht. Dat zou fricties kunnen oproepen op een aantal punten, tot zelfs het identiteitsgebonden deel van het gevoerde bestuursbeleid toe. Ik denk – als ik de tekst goed op mij laat inwerken – dat de zorgaanbieder een redelijke kans houdt om zijn eigen gelijk te houden, mits hij daartoe in redelijkheid heeft kunnen komen en dit terdege en met goede argumenten heeft gemotiveerd.

Ten aanzien van de onderdelen g en j, de jaarstukken en de bewaking, beheersing en verbetering van de kwaliteit van de zorg, acht ik de voorstellen te vergaand ofwel te open geformuleerd. Ook hier wil ik vragen of het dereguleringsaspect niet zwaarder gewogen kan worden. Ook wijs ik op de zojuist door mij aangegeven afweging van de organisatievrijheid in relatie tot de Grondwet. Bovendien, onderdeel j raakt nu juist het hart van de bestuurlijke verantwoordelijkheid. Ook vanmiddag bij het debat heb ik bij interrupties, onder andere bij de heer Middel, de indruk gekregen dat de belangen van het bestuur te makkelijk tegenover de belangen van de cliënten worden gesteld. Dat is mij te makkelijk. Ik heb de indruk dat juist bij het particulier initiatief de belangen veelal op één lijn liggen. Natuurlijk, inbreng en inspraak vanuit de cliëntenoptiek is belangrijk, maar het is mij te makkelijk om te zeggen dat niet het belang van het bestuur maar het belang van de cliënt moet prevaleren. Als het goed is horen die zaken op één lijn te

liggen. Ik denk dat dit in veel gevallen ook de praktijk is.

Voorzitter! Ik kom te spreken over de bestuurssamenstelling. Met name op dat punt is dit wetsvoorstel aanmerkelijk gematigder dan het wetsvoorstel democratisch functioneren zorginstellingen en dat doet mij deugd. Toch blijft het recht tot bindende voordracht van een bestuurslid een vreemde eend in de bijt, ondanks het feit, dat op grond van het verenigingsrecht aan dat bestuurslid op voordracht van de cliëntenraad statutaire vereisten kunnen worden gesteld, zonder welke benoeming niet mogelijk is. Ook in het onderwijs gaat men niet zover. Nog los van de vraag of die inperking van de vrijheid van vereniging zich verdraagt met artikel 8 van de Grondwet – de heer Van Middelkoop heeft daarover gesproken – heeft het ook iets dubbels. De cliëntenraad zou naar mijn overtuiging voldoende moeten zijn om in samenspraak met het bestuur de belangen van de cliënten afdoende te behartigen. Een eigen zetbaas – ik zeg het wat plat – in het bestuur lijkt een aanwijzing, dat er bij voorbaat aan wordt getwijfeld, dat de cliëntenraad in staat zal zijn, zijn boontjes te doppen. Hoe ziet de minister dat dubbele?

Ik zou graag een nadere toelichting willen hebben op hetgeen wordt gesteld op pagina 14 van de memorie van toelichting. Daar wordt een argumentatie gegeven waarom is afgezien van een brede cliëntenafvaardiging in het bestuur. Die argumentatie leidt toch ook niet tot de conclusie, dat er één lid vanuit de cliëntenraad in het bestuur moet plaatsnemen? Ook hier weer wordt als argument voor één bestuurslid vanuit de cliëntenraad aangevoerd de noodzaak om een extra waarborg te bieden, dat de belangen van de cliënten in de bestuurlijke besluitvorming voldoende aandacht krijgen. Ik zou aan de regering willen vragen: waarom zit dat bestuur daar? De vereniging of de stichting is toch tot stand gekomen om in een bepaalde sector van de zorg de belangen van cliënten te dienen? Ook hier weer is sprake van een tegenoverstelling. Ik zou graag zien dat de regering hiervan afstand nam.

Lid 1, sub c, van artikel 9 handelt over het beschikbaar stellen van de notulen. Ik acht dat te ver gaan. Op de keper beschouwd is het ook overbodig, gelet op de informatie-

stroom die er al is. Artikel 3 handelt over de informatievoorziening en het vragen van advies. Als ervan wordt afgeweken bij bestuursbesluit, dan moet dat gemotiveerd en beargumenteerd gebeuren.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Ik heb wel eens in een instelling gekeken. Ik zie bijna nooit meer notulen. Meestal gaat het om besluitenlijsten. Letterlijke verslagen kan men niet betalen. In de praktijk zal het bezwaar van de heer Rouvoet niet zo groot zijn.

De heer **Rouvoet** (RPF): Ik weet niet in hoeveel instellingen de heer Van der Heijden heeft gekeken. Ik heb misschien een wat andere bestuurservaring dan hij heeft. Ik maak wel degelijk mee, dat een groot aantal besturen notulen maakt. Vele belangrijker is dat de stelling van de heer Van der Heijden om te draaien is. Als het geen probleem is, omdat ze toch niet meer worden gemaakt, dan vraag ik mij uit dereguleringsoogpunt af, waarom in een nieuw wetsvoorstel de noodzaak wordt opgenomen om de notulen aan de cliëntenraad ter beschikking te stellen.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Ik hecht er niet bijzonder aan, maar bij een moderne communicatie in een instelling moet een verslag kunnen.

De heer **Rouvoet** (RPF): Ik heb al gezegd, dat de informatiestroom toch wel op gang zal komen bij een goed functionerende cliëntenraad. Ik heb de indruk, dat notulen daaraan niets toevoegen.

Ten slotte wil ik nog enkele opmerkingen maken over artikel 10, de handhavingsregeling en de commissie van vertrouwenslieden. Ik heb hier enige aarzeling. Ik snap het motief: ontlasting van de kantonrechter. Toch heb ik het gevoel, dat hier sprake is van de zoveelste semi-rechterlijke procedure die in het leven wordt geroepen. Ik vraag mij af of wij daarmee op de goede weg zijn. Nogmaals, ik erken dat sprake is van een motief: ontlasting van de rechterlijke macht. Met alle goeds wat er te zeggen valt over arbitrage, als het dwingend opgelegd wordt via een nieuwe structuur heb ik daarover mijn aarzelingen.

□

Mevrouw **Kamp** (VVD): Voorzitter! Precies twintig jaar geleden gaf mijn fractiegenoot Dees de aanzet tot de vorming van de commissie-Van der Burg, die moest adviseren over het democratisch en doelmatig functioneren van gesubsidieerde instellingen. In 1975 volgde een door de Kamer aanvaarde motie-Dees waarin de regering werd verzocht, het patiëntenbeleid te herijken en in oktober 1978 aanvaardde de Kamer een motie van mijn oud-collega Hermans waarin uitgesproken werd dat er meer democratisering zou moeten ontstaan in de rijksbijdrage-regeling voor sociaal-culturele activiteiten. Opeenvolgende kabinetten hebben gelukkig niet stil gezeten. Er is al genoemd dat er met name op het terrein van patiëntenrechten al wetten het Staatsblad hebben bereikt, zoals de WGBO. Maar de materie van het democratisch en doelmatig functioneren van besturen van instellingen was gecompliceerder en de verschillen in politieke visie bleken niet te overbruggen. Mijn fractie heeft dit steeds betreurd. In het regeerakkoord van het derde kabinet-Lubbers werd de keuze gemaakt, de wetgeving te splitsen in regels ter bevordering van de medezeggenschap van de cliënt – daarover spreken wij nu – en regels waarin het klachtrecht van cliënten wordt geregeld. Toen dit in de Kamer aan de orde was, hebben wij ons akkoord verklaard met het vastleggen van deze materie in twee wetten.

Voorzitter! Ik hecht eraan om te vermelden dat oud-collega Terpstra met enthousiasme deelgenomen heeft aan de schriftelijke voorbereiding van het wetsvoorstel. Dat zij enthousiast is gebleven, zij het nu in een andere rol, moge blijken uit de nota van wijziging, die tot mijn grote blijdschap door beide bewindslieden is ondertekend. De wetten op dit terrein zijn in sommige gevallen door een minister getekend en in andere gevallen door een minister en een staatssecretaris. Wij hebben er het volste vertrouwen in dat de minister de verdediging van dit wetsvoorstel op zich kan nemen, maar men zal begrijpen dat ik het ook leuk zou hebben gevonden als staatssecretaris Terpstra nu in vak "K" had gezeten. Zij is immers gelet op de taakverdeling medeverantwoordelijk voor een aantal instellingen die uiteindelijk

onder de reikwijdte van dit wetsvoorstel vallen.

In de stukken heeft de regering verwezen naar haar visie op de stelselwijziging in de gezondheidszorg; daar is zojuist ook al op gewezen. Omdat het huidige kabinet gelet op het regeerakkoord en de regeringsverklaring hieraan een andere invulling wil geven dan het kabinet-Lubbers III, leg ik de minister de vraag voor of de andere visie op de stelselwijziging in deze kabinetsperiode consequenties zou kunnen hebben voor dit wetsvoorstel. Ik vraag dit mede naar aanleiding van de brief van de ministerraad van 31 augustus waarin expliciet is aangegeven, welke wetsvoorstellen het kabinet voor nader beraad aangehouden zou willen zien: de kwaliteitswet voor de zorginstellingen, de wet geestelijke verzorging, maar juist ook het klachtrecht in zorginstellingen. En dit terwijl de klachtrechtregeling en de medezeggenschap eigenlijk een geheel vormen, dus graag een verduidelijking.

Bij het debat over de regeringsverklaring heeft mijn fractievoorzitter Bolkestein nog eens naar voren gebracht dat het liberalisme hecht aan het particulier en maatschappelijk initiatief. Ze brengen samenhang aan in de maatschappij en ze zijn graag bereid om verantwoordelijkheid te dragen voor de uitvoering van overheidstaken en semi-overheidstaken. Maar daarbij huldigen wij wel de opvatting dat er geen sprake kan zijn van "baas in eigen huis" als het huis met gemeenschapsgelden gebouwd wordt, of het nu om belastinggeld of om premies gaat. En hierbij geven wij de voorkeur aan territoriale decentralisatie boven functionele decentralisatie. Bij instellingen die producten aanbieden, kun je in beginsel niet zeggen dat de klant koning is, zoals in de marktsector. Instellingen met betaalde medewerkers, die verschillend geschoold en/of geprofessionaliseerd zijn, bieden veelal producten voor hulpverlening aan zonder formele inspraak, laat staan medezeggenschap van degenen voor wie de voorzieningen bedoeld zijn.

In dit verband moet gezegd worden dat, hoewel de wetgever, dus wij met elkaar, twintig jaar nodig had voor wetgeving hierover, veel instellingen in de praktijk cliënten betrekken bij de producten van en de

gang van zaken in de instellingen. En daar hebben wij zeer veel waardering voor.

Ook andere overheden stonden niet stil. Hierbij denk ik met name aan de provinciale verordeningen inzake de bestuurssamenstelling in het kader van de Wet op de bejaardenoordelen. Het wetsvoorstel beoogt evenwel om cliënten van zorginstellingen een afdwingbaar recht toe te kennen op medezeggenschap bij het besturen van die instellingen. Wij stemmen ermee in dat het wetsvoorstel spreekt over financiering uit de collectieve middelen en daarbinnen geen onderscheid maakt in belasting- en premiegelden.

Ik stel eerst nog enkele vragen ter verduidelijking. Zie ik het goed dat het wetsvoorstel ook van toepassing is op die instellingen die niet door het Rijk, maar bijvoorbeeld alleen door provincies en/of gemeenten gefinancierd worden?

Misschien is het goed dat het kabinet nu nog eens uitlegt om welke staatsrechtelijke redenen de verordeningen inzake de bestuursamenstelling in het kader van de Wet op de bejaardenoordelen "te ver" gingen.

Waarom zal het wetsvoorstel niet van toepassing zijn op instellingen die in beheer zijn bij andere overheden? Er zijn namelijk nog gemeentelijke ziekenhuizen en gemeentelijke bejaardenoordelen. De invalshoek in de memorie van antwoord dat besturen van gemeenten en provincies op democratische wijze tot stand zijn gekomen en gecontroleerd worden, lijkt mij in het licht van het onderhavige wetsvoorstel wat mager. In wezen gaat het om afdwingbare rechten voor cliënten.

Als dat argument geldt, staat dat enigszins haaks op het feit dat het wetsvoorstel wel van toepassing is op organisaties die in beginsel gebaseerd zijn op een ledenstructuur. Ik noem de kruisverenigingen als voorbeeld. Men heeft inspraak op de algemene ledenvergaderingen. Ik verzoek de minister dan ook om hierop in te gaan.

In hoeverre is de wet van toepassing op niet collectief gefinancierde instellingen? Bijvoorbeeld volledig particuliere instellingen voor kinderopvang. Ik kan mij voorstellen dat er particuliere bureaus komen voor kraamzorg of

thuiszorg. In hoeverre is de wettekst daarop van toepassing?

Het gaat te ver en het kost te veel tijd om de geschiedenis van het wetsvoorstel te bekijken in het kader van de reikwijdtediscussie. Moest er een breed wetsvoorstel komen, terreinen omvattend zoals volkshuisvesting en onderwijs, of alleen VWS, hetgeen het nu geworden is. Bovendien discussie over de diepte; moet er niet meer geregeld worden voor de cliënten van instellingen die daar permanent verblijven, dus degenen die hun thuissituatie verplaatst hebben naar een instelling? Meer collega's hebben gezegd dat er natuurlijk een verschil is met cliënten die slechts poliklinische hulp in een ziekenhuis ontvangen. Ik noem ook als voorbeeld de dak- en thuislozen, die vaak van het ene huis naar het andere gaan.

Mijn fractie heeft aan deze discussie zeer zeker een bijdrage geleverd. Wij zijn de opvatting toegedaan dat cliënten die permanent in instellingen verblijven als het ware meer bevoegdheden moeten krijgen. Wij stellen eigenlijk het afhankelijkheidscriterium voorop. Tegen deze achtergrond zijn wij blij met de nota van wijziging van hedenochtend. Die geeft iets meer voeding aan het afhankelijkheidscriterium. Toch nodigen wij de minister graag uit om plenair toe te lichten waarom er uiteindelijk toch gekozen is voor het wetsvoorstel met een minimumpakket met meer mogelijkheden voor invulling op maat door de instelling: iedere instelling krijgt in wezen eerst het minimumpakket en verder mogelijkheden voor invulling op maat. Het gaat niet zozeer om de instelling als wel de zorgaanbieder. Dit biedt meer mogelijkheden voor toekomstige ontwikkelingen, zo meldt de memorie van toelichting.

Ik vraag mij evenwel af in hoeverre het wetsvoorstel het risico in zich draagt dat de zorgaanbieder alleen het minimumpakket aanbiedt. Is dus het wetsvoorstel aan de ene kant misschien te zwaar voor bepaalde instellingen en aan de andere kant te licht voor de instellingen waarbij de afhankelijkheidssituatie een grote rol speelt? Ik breng deze vraag onder de aandacht van de minister.

Het wetsvoorstel kent dus een minimumvoorwaarde. Primair berust bij de zorgaanbieder de verplichting

om een cliëntenraad in te stellen. Daarbij deel ik wel de opvatting dat meer cliëntenraden opgericht moeten worden, indien een zorgaanbieder de verantwoordelijkheid heeft voor meer instellingen. Ik volg de redenering van de regering dat het vaak heel verschillende produkten zijn en dat je dan niet met een gemeenschappelijke cliëntenraad moet komen.

Met de regering ben ik van mening dat de cliëntenraad zich primair moet bezighouden met het behartigen van belangen van cliënten en dat zij niet gericht moeten zijn op geïnstitutionaliseerde belangenbehartiging door cliënten. Hoe kan ervoor gewaakt worden dat het niet deze kant uit gaat? Hoe kan ervoor gewaakt worden dat niet vanuit de geïnstitutionaliseerde patiëntenbeweging, waarvan verschillende organisaties bestaan, die kant uit wordt gegaan? Ook de CDA-fractie heeft daarover opmerkingen gemaakt. Misschien kan de regering de vrees bij mij wegnemen – en mogelijk zie ik beren op de weg – dat het zo geïnstitutionaliseerd wordt, dat men overgaat tot maximalisatie van de zorg? De wensen worden altijd meer. Waar stopt het dan? Ik hoor dus gaarne de visie van de regering in dezen. Hoe zit het met het kostenaspect daarvan? Als de wensen meer worden, legt dit ook druk op de kosten.

Het kostenaspect wil ik ook in het algemeen aan de orde stellen. Ik deel de mening van een aantal collega's dat dit door de regering wordt onderbelicht. Ook de Raad van State maakte hierover een kritische opmerking. Gaat het af van het budget van de hulpverlening? Het zou zinvol zijn als de regering wat meer duidelijkheid geeft.

Het wetsvoorstel voorziet in een onderscheid tussen adviesrecht en instemmingsrecht. Zou nog eens uiteengezet kunnen worden, wat betreft het instemmingsrecht in artikel 3, dat het ook hier weer gaat om het minimum? Voor een aantal cliënten wordt het dus iets uitgebreid, maar de zorgaanbieders zijn vrij om meer te doen, als men meer wil voor het instemmingsrecht. Verwacht de regering ook dat de instellingen meer willen aanbieden dan het minimum? Kan de regering ook aangeven hoe reeds gemaakte afspraken met dit wetsvoorstel worden geëerbiedigd? Ik kan mij

namelijk voorstellen dat in sommige instellingen door zorgaanbieders verdergaande afspraken zijn gemaakt, mogelijkerwijs ook over instemmingsrecht. In de nota van wijziging over uitbreiding van het instemmingsrecht bij intramurale instellingen zou ik mij kunnen vinden.

Wat de bestuurssamenstelling betreft geldt slechts voor één bestuurszetel een bindende voordracht voor de cliëntenraad. Collega's hier hebben voorgesteld om dat uit te breiden. Ik heb daar wel sympathie voor, maar de regering heeft het gevaar gesignaleerd dat fractievorming zou kunnen optreden als er meer bestuursleden zouden zijn op voordracht van de cliëntenraad. Zou dit zich kunnen voordoen als het geldt voor twee bestuursleden, zoals D66 wil, of zelfs voor drie, zoals de PvdA wil? Gaarne een toelichting.

Collega Middel van de PvdA is zojuist al uitvoerig ingegaan op de rechten van cliëntenraden en de Wet op de ondernemingsraden. Ik zou het op prijs stellen als nog eens uiteengezet wordt hoe de rechten en de plichten in de Wet op de ondernemingsraden zich verhouden met de rechten en de plichten in dit wetsvoorstel. Misschien mag ik de regering uitnodigen dat te doen aan de hand van een zeer concreet voorbeeld, wat wij ons allen kunnen indenken, van een mogelijke fusie tussen ziekenhuizen, waarbij de overheid, de provinciale overheid, de cliëntenraden en de WOR een rol spelen. Het lijkt mij zinvol om aan de hand van praktische voorbeelden inzichtelijk te maken hoe het precies werkt. Men moet zich daarbij voorstellen wat de bestuurder, de directeur of de zorgaanbieder allemaal moet doen. Welke momenten van overleg etc. doen zich daarbij voor, met beroepsprocedures? Het is zeer zinvol om de wet eens door te nemen aan de hand van een zeer concreet voorbeeld. Ik leg dit voorstel aan de regering voor, omdat het geen denkbeeldig voorbeeld is.

Dan is er de verplichting tot het openbaar maken van beleidsstukken die relevant zijn, waaronder notulen van bestuursvergaderingen. Wij hadden er net al een discussie over. Als men het zo formuleert, betekent het dan eigenlijk niet dat men overgaat tot het opstellen van besluitenlijstjes? Ik begreep al dat één van mijn collega's alleen maar in

besturen zitting neemt waar besluitenlijstjes gemaakt worden.

Tot slot van mijn inbreng in eerste termijn vraag ik de minister, een uiteenzetting te geven over de positie van de vrijwilligers. De regering geeft aan dat zij niet bij dit wetsvoorstel kunnen worden betrokken. Vallen zij tussen wal en schip? Dat kan niet. Wij moeten bekijken of wij hen ergens anders bij kunnen betrekken. Veel van de sectoren waarop dit wetsvoorstel betrekking heeft, kunnen niet werken zonder de inzet van de vrijwilligers. Daarom vraag ik hoe de regering de positie van de vrijwilligers ziet.

□

De heer **Van der Heijden** (CDA): Voorzitter! Graag had hier collega Nel Mulder-van Dam gestaan, die zoveel energie in de voorbereiding van de behandeling van dit wetsvoorstel heeft gestopt. Herstel van een operatie houdt haar echter nog thuis. Ik geloof dat zij niet lang genoeg in het ziekenhuis heeft gelegen om daar in aanmerking te komen om in de cliëntenraad te worden opgenomen. Maar eigenlijk lijkt een ziekenhuis met een cliëntenraad volstrekt in strijd te zijn met kostenbeheersing. In ieder geval wens ik mevrouw Mulder vanaf deze plaats van harte beterschap. Ik denk dat zij naar de draadomroep luistert, gezien haar grote belangstelling voor dit onderwerp. Wij spelen nu dus een beetje voor ziekenomroep!

Ik volg mevrouw Mulder in haar schriftelijke bijdrage aan de behandeling van het wetsvoorstel. Het is een wet die haar aanloop nam ten tijde van het kabinet-Den Uyl. Men heeft er zo'n twintig jaar mee geworsteld, zoals al uitvoerig is toegelicht. Uiteindelijk is men gekomen tot datgene wat nu voorligt. De CDA-fractie kon daarmee instemmen – de heer Middel heeft daar gelijk in – niet in de laatste plaats vanwege de concessies die toen al gedaan zijn door de staatssecretaris en diens partij.

Overigens is het aardig om in de zijlijn te zeggen dat er gedurende twintig jaar een geweldige voortgang te zien is geweest in de democratisering van een groot aantal instellingen. Zij deden het allemaal zonder wet en toch werden er grote vorderingen gemaakt.

Ik zal ook nog even zeggen dat van de CDA-fractie nu niet het eerste

grote oppositionele vuurwerk te verwachten is waarmee de bewindsvrouw de allergrootste moeite zou hebben. Ik wil liever zakelijk en praktisch het eindresultaat bespreken en daarbij enkele kanttekeningen maken.

De eerste betreft direct een amendement van de heer Van der Vlies. Dat amendement, op stuk nr. 9, heeft de charme van een begrijpbare wettekst voor artikel 1. Zoals hij het voorstelt – eigenlijk een beperking tot de intramurale voorzieningen om te voorkomen dat wij tot een dode wetsbepaling komen – kan iedereen het onthouden en begrijpen. Dat is een groot voordeel en daarom zullen wij het amendement steunen.

Mevrouw **Kamp** (VVD): De wettekst die door het vorige kabinet is voorgelegd, is een compromisvoorstel. Stel dat u aan de regeringstafel had gezeten, had u dan dit amendement ook gesteund?

De heer **Van der Heijden** (CDA): Ik zal u niet verklappen hoe lang ik heb gedroomd, achter de regeringstafel te zitten. Nu is het wat minder relevant geworden. Ik weet echter absoluut niet welke adviezen ik dan had gekregen. In de manier waarop wij getracht hebben te opereren, was er voor de intramurale instellingen alle redelijkheid. Maar zoals het nu in wezen loopt – verschillende collega's hebben dit hier toegelicht – voor de extramurale instellingen, denk ik dat dit niet verstandig is. En als ik mij toch het recht voorbehoud om enkele kritische kanttekeningen te mogen maken, dan heb ik er hier één. Als wij in de nota van wijziging de tekst lezen die men nu heeft gemaakt, die als het ware nog in het kader van de Welzijnswet verbijzondert wat al oorspronkelijk in artikel 1 daarover was opgesomd, dan zien wij daar eigenlijk allemaal dingen waarvan je echt weet dat in de praktijk deze manier van regelen van cliënteninspraak, in een wet voor een raad, niet werkt.

Mevrouw **Kamp** (VVD): Misschien mag ik u er dan aan herinneren dat de nota van wijziging op dit punt totaal niet verschilt van de bijlage betreffende de Welzijnswet, in het kader van het compromisakkoord dat u eerst had bereikt.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Ja, maar ik ben niet tegen de Welzijns-

wet. Waar ik tegen ben, betreft het volgende; daar zal ik praktische voorbeelden van geven. Ik sluit mij in dezen aan bij de collega's die zich afvragen of het wel verstandig is om de extramurale instellingen er zo bij te betrekken, als met de intramurale is gebeurd. Ik lees hier immers in het kader van de Welzijnswet over gecoördineerd ouderenwerk: dat is van de ouderen zelf. Er zijn echter een groot aantal vrijwilligers in actief. Als je dat op de werkvloer beziet, zie je dat dit het werk is van ouderen onder begeleiding van een of mogelijk een enkele beroepskracht meer. Om zo'n bepaling te maken – dat is niet reëel.

Ik noem voorts het dak- en thuislozenwerk, waarbij ik even afzie van het Leger des Heils, want dat is nog iets heel anders; daar komen wij misschien dadelijk nog op. Zoals het dak- en thuislozenwerk bij instellingen geregeld is, kenmerkt het zich door in- en uitvliegen van mensen die totaal geen echte maatschappelijke belangstelling hebben en volstrekt op zichzelf gericht zijn. Moet je daar een cliëntenraad mee maken? Voorts kan ik noemen het algemeen maatschappelijk werk. Men heeft het mij wel eens kwalijk genomen dat ik heb gezegd, dat het algemeen maatschappelijk werk zich steeds meer toespitst op mensen met financiële problemen. Gelukkig dat het er is; en er moet ook meer kunnen in het maatschappelijk werk. Maar men probeert de mensen zo gauw mogelijk weer naar huis te krijgen met een goede regeling. Wat is de motivatie van die mensen om in een cliëntenraad opgenomen te worden en voor hoe lang? En wat zouden zij daar dan eigenlijk kunnen bijdragen op langere termijn, als hun eigen probleem is opgelost?

Mevrouw **Kamp** (VVD): Ik zie duidelijk het verschil. Dat u nu tegen bent, is alleen maar omdat u in de oppositie zit. Want diezelfde voorbeelden waren in het wetsvoorstel aan de orde, toen het door de vorige regering werd ingediend.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Ik heb gezegd dat ik in grote lijnen het voorstel steun. Ik heb gezegd dat ik toch een aantal kritische kanttekeningen wil maken aan de hand van de praktijk. Zo doe ik dat vandaag en ik vind dat ik in mijn recht sta. Zo ga ik ook verder.

De heer **Middel** (PvdA): Voorzitter! In aansluiting op de vraag van mevrouw Kamp wil ik het volgende aan de heer Van der Heijden vragen, naar aanleiding van zijn ondersteuning van het amendement-Van der Vlies. Ik heb in het interruptiedebat met de heer Van der Vlies deze al een aantal inhoudelijke punten voorgehouden met betrekking tot zijn amendement. Dat zal ik niet herhalen; ik neem aan dat de heer Van der Heijden daar nog wel op ingaat.

Ik wil evenwel de heer Van der Heijden de vraag naar zijn geloofwaardigheid, of liever gezegd de geloofwaardigheid van de CDA-fractie, voorleggen. Je kunt het CDA misschien veel verwijten, maar in ieder geval is het voor ons duidelijk dat van CDA-zijde vanaf 1977 heel serieus over dit onderwerp is gediscussieerd, binnen en buiten de Kamer, en dat de bijdrage van de CDA-fractie in het debat heel constructief is geweest, zij het dat geconstateerd moet worden dat er op een aantal punten een verschil van mening was. Er is een compromis gekomen.

U zegt zelf, mijnheer Van der Heijden – dat wilt u nog even incasseren – dat er concessies zijn gedaan door de bewindsman en zijn partij, te weten de Partij van de Arbeid. Vervolgens zit u twee weken in de oppositie en streept u de helft van het wetsvoorstel door. Immers, u haalt de hele extramurale zorg eruit. Is dat dan het voortschrijdend inzicht van de CDA-fractie? Hoe geloofwaardig bent u dan nog in deze discussie?

De heer **Van der Heijden** (CDA): Ja, voorzitter, het is pijnlijk om het zo voorgeschoteld te krijgen. Dat ben ik mij bewust. Maar ik zal het met een tegenvraag beantwoorden. Gesteld dat wij het met elkaar eens waren dat nog maar slechts voor één bestuurslid een bindende situatie zou moeten ontstaan vanuit de cliëntenraad; maar nu hoor ik vandaag uw betoog, mijnheer Middel. U zegt dat u eigenlijk voor drie zou zijn. Nu, dan is dat toch hetzelfde, want u heeft zich gaandeweg, lopende de discussie, kennelijk nog een keer georiënteerd; u heeft nagedacht en zich met anderen verstaan; u heeft geluisterd naar wat mijnheer Fermina zegt en u zegt nu: drie. Ik verwijt u niet dat u even zwart ziet als ik, want dat zou al te onaardig

zijn, maar wat ik wel zeg, is het volgende. Als ik in mijn situatie hier vandaag probeer tot een reële beoordeling van een wet te komen, dan zie ik de praktische bezwaren die mij van tal van kanten worden aangedragen. Nu, dan meld ik deze hier, met het goede recht dat ik daarvoor heb.

De heer **Middel** (PvdA): Om geen vraag te behoeven te beantwoorden, stelt u een tegenvraag, mijnheer Van der Heijden. Ik heb heel nadrukkelijk gesteld dat wij akkoord gingen met het compromis, doch dat wij – samen met de vakbeweging – eigenlijk vinden dat een derde van het aantal bestuursleden – niet drie – bindend zou moeten worden voorgedragen door de cliëntenraad en een derde door de ondernemingsraad. Ik heb op dat punt geen amendement ingediend. Ik wil graag horen wat de minister daarvan vindt. Ook tijdens de schriftelijke voorbereiding hebben wij dit punt naar voren gebracht. Het kan best zijn dat wij blijven bij het compromis dat wij met u op dit punt gesloten hebben. Om nu met dit verhaal te komen, terwijl ik een duidelijk antwoord wil op de vraag, hoe het zit met de geloofwaardigheid van het CDA! Dan komt u met niets!

De heer **Van der Heijden** (CDA): Ik zal nog een keer duidelijk aangeven, dat ik altijd bezwaar heb gemaakt tegen de extramurale. Ik kan op dit moment niet controleren, hoe het verder in het overleg met mevrouw Mulder is gegaan. Ik hoop nog steeds dat zij luistert. Wij praten hier niet om ons gelijk te halen. Het gaat om de praktijk, om de vraag: hoe bedienen je burgers, hoe bedienen je cliënten? Hoe maak je organisaties het werken mogelijk? Vanuit die optiek heb ik een beoordeling gemaakt. Ik heb dat gedaan in het voetspoor van collega's die zeiden: pas op, want daar gebeurt iets dat eigenlijk niet kan. Ik vind dat ik in mijn positie het recht heb – ik zeg dat nogmaals, mijnheer Middel – dat aan te geven. Ik doe dat bescheiden, maar ik doe het precies. Ik zou trouwens nog tal van andere voorbeelden kunnen geven, maar dat durf ik nu niet meer.

Voorzitter! Terecht – ik kom toch weer een beetje bij de heer Middel – is onzes inziens bewust volstaan met het vastleggen van een aantal afdwingbare bevoegdheden voor de

cliëntengeledingen. De zorginstellingen is echter gelukkig ook de vrijheid gelaten de samenstelling van de cliëntenraden en de invloed van de cliënten in de eigen statuten te regelen.

Voorzitter! Mijn fractie steunt de verplichting om een cliëntenraad in te stellen die representatief is. Wij moeten ons echter wel realiseren dat het in de praktijk de grootste moeite kost voldoende mensen te vinden die dit werk willen doen. Het is immers altijd werk dat om niet of praktisch om niet gebeurt en grote inzet vraagt. Het is ook iets dat niet iedereen zo maar kan of wil opbrengen. Ik teken wel aan dat artikel 3 geen aspect van beleid overslaat waar het om advies vragen gaat. Er zijn zelfs twee dreigementen. Zonder dat ik het verder aanval, lijkt mij dit toch niet te passen in de sfeer van modern management. Als wij zien hoe vandaag de dag leden van de raden van bestuur van grote instellingen of directeurs van kleinere instellingen met hun personeel omgaan, met de vertegenwoordigingen daarvan, met de cliënten of patiënten of hun vertegenwoordigingen, zou die uiterst stevige structuur van de cliëntenraad in veler ogen een stapje terug kunnen betekenen. In plaats van uit te zijn op een grote belangenvereniging in de instelling, maakt men eigenlijk een stap terug naar het polarisatiemodel. De spanning waarover de heer Rouvoet sprak tussen bestuur en personeel en cliënten of patiënten, komt naar mijn mening in heel veel situaties al lang niet meer voor. Het amendement van de heer Van der Vlies op stuk nr. 11 om het instemmingsrecht te beperken tot klachtenrecht en de regelingen voor de cliëntenraad zelf vindt mijn fractie een te grote stap terug, ondanks de kanttekeningen die ik gemaakt heb.

Voorzitter! Wij zien tegenwoordig steeds meer grotere instellingen met veel takken van diensten. Mevrouw Mulder heeft indertijd erg aangedrongen op gemeenschappelijke belangenbehartiging via een centrale cliëntenraad. Ik geloof dat dit nog steeds een goede gedachte is. In hoeverre, zo vraag ik de minister, past dat in het voorstel, vraagt het misschien een kleine nota van wijziging c.q. een initiatiefje van de Kamer?

Voorzitter! Over de verhouding van het wetsvoorstel met de Wet op

de ondernemingsraden heeft zowel de heer Middel als mevrouw Kamp gesproken. Ik zal er dan ook niet meer uitgebreid op ingaan. Naar mijn beste weten zit in de Wet op de ondernemingsraden geen bindend advies. Er is wel degelijk een advies opgenomen om op de benoemingen van de besturen en van de commissarissen invloed uit te oefenen. Het is goed om hiernaar te kijken.

De heer **Middel** (PvdA): Voor alle duidelijkheid; er is in de Wet op de ondernemingsraden wel degelijk sprake van binding. De bestuurder c.q. de ondernemer is gebonden aan een advies of instemming om bepaalde besluiten te kunnen doorvoeren. Er is wel degelijk sprake van binding.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Dat is de binding aan het advies, aan het overleg daarover. Dat steun ik ook onvoorwaardelijk. Dat is de enige manier.

Voorzitter! Over de bestuursamenstelling wil ik een enkele opmerking maken. Anderen hebben al gezegd dat dit het belangrijke punt was in het overleg over voorstellen en nota's die uiteindelijk tot dit resultaat hebben geleid. Ik heb al bij interruptie opgemerkt dat een en ander, gelet op de oorspronkelijke bedoeling en gelet op dit resultaat van medezeggenschap in de instellingen, zich vanzelf naar redelijke maatstaven, redelijke inzichten en redelijke ervaringen heeft gezet. Toch had het voor mij persoonlijk niet helemaal een bindende voordracht hoeven te zijn. Daarin ben ik waarschijnlijk net zo persoonlijk als de heer Middel. Voor christen-democraten geldt dat de instelling zelf volledig verantwoordelijk is en moet zijn voor de democratische inrichting van haar bestuur en bestuursorganen. Dat is het ideale type. De eindverantwoordelijkheid voor de veiligstelling van de identiteit hoort dan ook in handen te zijn van de mensen die hebben getekend voor de doelstellingen van de instelling.

De heer **Middel** (PvdA): Wat heeft dat te maken met het veilig stellen van de identiteit? In het wetsvoorstel staat dat het alleen om bestuursleden kan gaan die de desbetreffende identiteit, voor zover aanwezig, van de instellingen respecteren. Dan is er toch geen sprake van dat met het

voorstel van het kabinet de identiteit wordt bedreigd? Als de heer Van der Heijden dat opvoert, gooit hij termen in de discussie die de discussie niet verdient.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Nu bent u te licht aanbrand. Ik plaatste dat in het perspectief van wat er in twintig jaar is gebeurd. Mij werd gevraagd hoe christen-democraten dat tegenwoordig zien. Ik gaf slechts aan dat instellingen die dezelfde wortels hebben als het CDA zeer hechten aan de democratische vormgeving. Het is een verantwoordelijkheid van de instellingen zelf. Dat was ook een van de uitgangspunten van de vele heftige gesprekken die wij hebben gevoerd met staatssecretaris Simons. Daarbij lag de stelling op tafel: als het goed is, dan hoort het bestuur of de raad van toezicht van de instelling dat zelf te regelen. Wat het CDA betreft horen alle zaken daarbij die nu in de wet worden gestopt. Daarover kan geen twijfel bestaan.

De heer **Middel** (PvdA): Waarom is bij u die angst aanwezig? De wettekst geeft nota bene aan dat ook in het geval van de bindende voordracht, ongeacht het aantal personen, ervan moet worden aangegaan dat de te benoemen bestuursleden de identiteit respecteren. Ik kan "de identiteit respecteren" niet anders verstaan dan dat men de identiteit accepteert. Sterker nog, men zal op geen enkele manier in de praktijk de werkzaamheden tegenwerken die een instelling verricht vanuit een bepaald beginsel.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Voorzitter! Ik heb niet zozeer angst. Ik probeer het heel precies te stipuleren. De identiteit was oorspronkelijk in handen van de stichters van de instelling. Vaak zijn de stichters er niet meer. De instelling is dan ouder. Maar die identiteit en de doelstellingen moeten wel worden bewaakt. U spreekt van angst, maar heb geen angst. Wel wijs ik erop, dat als op een gegeven moment in het bestuur steeds meer mensen komen die de doelstelling alleen maar respecteren, deze mensen iets heel anders doen dan zich actief inzetten en actief meewerken op alle onderdelen van het benoemings- en beheersbeleid van de instelling. Met het zich op dat punt inzetten, kunnen zij nagaan of de identiteit van de instelling tot

gelding gebracht kan worden. Op dat element doel ik. Ik zal geen enkel bezwaar maken tegen dat ene lid van de cliëntenraad dat binden wordt voorgedragen. Daarentegen zeg ik wel, dat het goed is dat de regeling niet verder wordt uitgebreid. Zou er namelijk sprake zijn van de uitbreiding die hier even aan de orde was, dan zou je moeten denken aan een bepaling waarbij een derde wordt voorgedragen onder verantwoordelijkheid van de cliënten – dat wil de heer Middel – en waarbij een derde van de leden wordt voorgedragen uit de kringen van de ondernemingsraad. In wezen bestaat dan twee derde van de raad van toezicht of het bestuur van de instelling uit mensen die de doelstellingen respecteren, maar die niet meer de innerlijke drijfkracht hebben om de identiteit waaraan ongelooflijk veel aandacht is besteed en waarvoor ongelooflijk veel geld, ongelooflijk veel eigen bijdragen en ongelooflijk veel eigen verantwoordelijkheid is geleverd tot gelding te blijven laten komen.

De heer **Middel** (PvdA): Voorzitter! De identiteit van de instelling moet vooral tot uitdrukking komen in het werk dat de instelling verricht. Dat moet kwalitatief goed zijn. Dat moet aansluiten bij datgene wat de cliënten nodig hebben, zowel in geestelijk als in lichamelijk opzicht of anderszins. Ik kan mij heel goed voorstellen dat de heer Van der Heijden op grond van zijn beginselen en ik op grond van de mijne die, zoals bekend, verschillen, in één en hetzelfde bestuur van een instelling zitting zouden kunnen nemen en dat wij beiden op grond van onze eigen beginselen en verantwoordelijkheden, die dus te onderscheiden zijn, erop toe zouden kunnen zien dat er goed werk wordt verricht. De heer Van der Heijden beroept zich nu op de identiteit van de oprichters. Daarmee spreekt hij wel over een andere tijd en een andere situatie dan waarin wij nu verzeild zijn geraakt. Zoals ik tegen de heren Van der Vlies en Van Middelkoop heb gezegd, gaat het nu om instellingen die weliswaar werken op grond van een bepaalde identiteit die hopelijk tot uitdrukking komt in het werk dat zij doen – daaruit moet de identiteit blijken en niet uit alle mooie verhalen – maar die behoren tot de gesubsidieerde en gepremieerde sector en die dus met de collectieve middelen worden betaald.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Op dat punt verschillen wij niet van mening. Ik ben het met u eens: de kwaliteit staat voorop.

De heer **Middel** (PvdA): Bent u het met mij eens, dat wij samen, u op grond van uw beginselen en ik op grond van de mijne, in één bestuur zouden kunnen functioneren en dat wij samen zouden kunnen toezien op een kwalitatief goede uitvoering van werkzaamheden voor de cliënt en de patiënt?

De heer **Van der Heijden** (CDA): Laat ik een praktisch voorbeeld nemen. Dan kan iedereen ons volgen.

De heer **Middel** (PvdA): Ja of nee.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Nee, en nu ga ik het voorbeeld geven. Stel dat ik voorzitter zou zijn van de katholieke Vincentiusvereniging en dat u bestuurslid zou zijn. Gelet op het gedachtengoed van deze meer dan 150-jaar oude vereniging, kan ik mij niet voorstellen dat wij precies volgens dezelfde lijn zouden opereren, ondanks het feit dat de goede werken die die vereniging verricht, uw volledige steun zouden hebben.

De heer **Middel** (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Hieraan wil ik nog een persoonlijke noot toevoegen. Tot mijn grote genoegen hebben twee van mijn kinderen jarenlang op een katholieke school gezeten. Op grond van mijn beginselen heb ik, ook ter wille van mijn kinderen, binnen die katholieke school activiteiten ontplooid. De meerderheid van de leden binnen de groep bestond uit katholieken, maar het werk verliep uitstekend.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Voorzitter! Ik kan kort zijn: de heer Middel is in mijn bestuur aangenomen.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Voorzitter! Ik wil nog terugkomen op een onderdeel van het betoog dat de heer Van der Heijden zoeven hield. Ik meen dat hij zei dat hij kan leven met de bepaling dat één bestuurslid bindend voorgedragen wordt. Is dat juist? Ontglipte hem die uitspraak of heb ik hem niet goed verstaan?

De heer **Van der Heijden** (CDA):

Neen. Ik probeer overigens te voorkomen dat uitspraken mij ontglippen.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Dat lijkt mij verstandig.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Die uitspraak ontglipte mij niet. Een dergelijke bepaling was de inzet van de onderhandelingen waaraan ik zelf heb mogen deelnemen. In dezen hebben de fracties elkaar gevonden. Ik heb gezegd dat ik mij van de bereikte overeenstemming niet zal losmaken.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Ik begrijp dat u zich ook nu nog gebonden weet aan overleggen en compromissen die destijds achter de schermen zijn gevoerd en gesloten.

De heer **Van der Heijden** (CDA): Ik wil niet twee keer op mijn ziel krijgen. De huidige regeringspartijen zouden namelijk kunnen zeggen: je heb destijds stappen genomen en voor je besluiten die je hebt genomen zul je nu staan. De bevriende oppositiepartijen zouden daarentegen kunnen zeggen: je hebt je van de destijds genomen besluiten los te maken. Dat gaat natuurlijk niet.

De heer **Van Middelkoop** (GPV): Ik vind toch dat u zich daarvan dient los te maken. Als u destijds minister of staatssecretaris was geweest, zou het nog iets anders zijn, maar u was toen even als nu een vrij kamerlid. Deze wijze van argumenteren vind ik dan ook buitengewoon teleurstellend. Voor de keus die u destijds hebt gemaakt, of het nu een compromis was of niet, bent u nu niet verantwoordelijk. Betrof die keus een principiële CDA-opvatting ten aanzien van democratisering van instellingen – daarbij zou dan sprake zijn van één bindend voorgedragen bestuurslid door de cliëntenraad – of is het een pragmatisch aanvaarden van een compromis dat nu eenmaal gesloten moest worden?

De heer **Van der Heijden** (CDA): Uit het voorgaande blijkt dat het geen principiële keuze is, maar dat wij vinden dat de richting die wij toen hebben gekozen nu overeind kan blijven.

Voorzitter! Ik kan een stukje van mijn tekst overslaan, omdat wij daarover inmiddels duidelijkheid hebben gekregen. Nu duidelijk is

vastgelegd dat voorgedragen kandidaten die voldoen aan de statutaire benoemingsvereisten door de zorgaanbieder dienen te worden aanvaard, wil het CDA hiermee volstaan. Ik lees dat nog eens uitdrukkelijk voor. Immers, ook is vastgelegd dat de grondwettelijke vrijheid van vereniging niet mag worden aangetast. Dat is een van de zorgen van de heer Van Middelkoop. Dat begrijp ik, maar ik zeg er uitdrukkelijk bij dat de situatie mij niet veel vrijheid laat om zijn amendement op stuk nr. 15 te steunen, want ik vind dat net een stap te ver terug.

Tijdens de schriftelijke voorbereiding bestonden er twijfels over respectievelijk vrees voor openbaarheid. Mijn fractie voorziet geen problemen meer. Goed instellingsbeleid is gebaat met goede interne communicatie, wat automatisch verslaglegging en besluitvorming omvat. Of verslaglegging over de toepassing van de wet ook wettelijk geregeld moet worden, is een andere vraag. Verstandige besturen houden uiterst kwetsbare onderwerpen, zoals aanzetten tot aankoop, verkoop, personeelsbeleid en benoeming van hoger personeel toch altijd even onder zich. Ik meen dat dit ook terecht is. Een grote of kleine instelling, welke structuur die ook heeft, zou niet kunnen werken als buitengewoon gevoelige informatie te vroeg vrijelijk beschikbaar zou zijn. Dat neemt echter allemaal niet weg dat verslaggeving van de interne organisatie volgens de officiële stukken die daarvoor worden opgemaakt mijn fractie niet in de weg zit. Het amendement van de heer Van der Vlies op stuk nr. 13 lijkt mij dan ook verstandiger voor wie wetten kort, overzichtelijk, uitvoerbaar en controlebaar wil houden. Daar hebben wij niet zo'n probleem mee. Uit het voorgaande zal echter blijken dat het amendement op stuk nr. 14 mijn fractie te ver voert.

Ik ga nog in op de neveneffecten. De CDA-fractie vindt dat dit wetsvoorstel en het wetsvoorstel inzake het klachtrecht cliënten zorgsector geëvalueerd moeten worden. Wij hadden het er al even bij interruptie over toen de heer Middel aan het woord was. Zoals ik aangaf: ik vind in de huidige wet nog enkele sporen uit de tijd van de radenrepublieken en het arbeiders-zelfbestuur. Ik hoop dat de heer Middel hierdoor niet gelijk weer

geraakt wordt, maar die elementen zitten er toch een beetje in. Voor zover ik dat kan beoordelen, erg veel uit mijn eigen ervaringswereld puttend, is er een grote bereidheid om instellingen breed en zeer democratisch te besturen, met zeer veel informatie naar onder toe en met zeer veel gevoeligheid voor wat onderop naar boven komt om de instelling beter te dienen. Dat alles is voor mij aanleiding om net als de heer Middel op evaluatie aan te dringen. Het zou heel goed zijn om nog eens in de praktijk te kijken of dat inderdaad voorbeeldig gaat dan wel of wij sommige punten in deze wet niet te hard hebben aangezet. Andere partijen zullen er misschien meer belangstelling voor hebben om op andere punten te kijken of hun doelstellingen gerealiseerd worden. Hoe het ook zij, een evaluatieperiode zou ook mijn fractie iets lijken. De vraag is of dat nog bij nota van wijziging moet dan wel of daar weer een initiatief van de Kamer voor nodig is. Dat kunnen wij in de tweede termijn zien.

Voorzitter! Ik sluit af. Met de impliciete bevestiging door het kabinet dat de in artikel 3 opgenomen geestelijke verzorging een integraal onderdeel uitmaakt van de kwaliteit van zorg – het moet overigens nog in een paar andere wetten staan, maar wij waren zeer gelukkig dat het hier stond – is het CDA blij, op zichzelf misschien niet genoeg om het stemgedrag van de CDA-fractie te bepalen in positieve zin, maar toch. Uit wat ik gezegd heb, moge blijken dat het wetsvoorstel zoals het er nu ligt steun verdient.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: De minister zal morgenmiddag antwoorden.

Sluiting 18.37 uur

Lijst van ingekomen stukken, met de door de voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. de volgende voorstellen van wet:
Wijziging van hoofdstuk VI (Ministerie van Justitie) van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten voor het jaar 1993 (Slotwet; rekening) (23834);